

Прозорість під обстрілами:

чи досягли міста прогресу?

Дослідження прозорості міських рад
під час повномасштабної війни

2023

EUACI EUROPEAN UNION
ANTI-CORRUPTION
INITIATIVE

Funded by
the European Union

**TRANSPARENCY
INTERNATIONAL**
UKRAINE

Трансперенсі Інтернешнл Україна – акредитований представник глобального руху Transparency International. З 2012 року TI Ukraine допомагає Україні ставати сильнішою. Організація комплексно підходить до розробки та впровадження змін задля зниження рівня корупції в окремих сферах. TI Ukraine започаткувала програму **«Transparent cities/Прозорі міста»** у 2017 році. Її мета – подолати корупцію на місцевому рівні та запровадити належні практики прозорості та підзвітності.

Протягом 2017–2021 років програма щорічно формувала Рейтинг прозорості 100 найбільших міст України. Після повномасштабного вторгнення програма започаткувала дослідження стану муніципальної прозорості 70 тилових міст в умовах широкомасштабної війни з росією. Тоді 3 міські ради отримали статус «прозорих», 10 – «частково прозорих», решта 57 міст потрапили в категорію «непрозорі». У 2024 році команда презентує друге дослідження з даними за 2023 рік.

Дослідження: Прозорість під обстрілами: чи досягли міста прогресу?
Дослідження прозорості міських рад під час повномасштабної війни 2023.

→ **Керівниця програми:**

Олеся Коваль

→ **Авторки дослідження:**

Вікторія Онищенко,
Юлія Сисоєва

→ **Літературна редакторка:**

Анна Трофімова

→ **Команда дослідження:**

Богдан Балюк,
Яна Зінченко,
Анна Куц,
Ярослав Пилипенко,
Вероніка Хорольська,
Андрій Швадчак

→ **Дизайнерка:**

Катерина Кисла

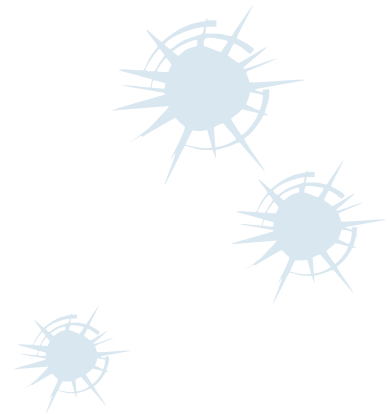
Проект реалізується за підтримки Антикорупційної ініціативи Європейського Союзу (EUACI) – провідної антикорупційної програми в Україні, що фінансується ЄС, співфінансується та впроваджується Міністерством закордонних справ Данії. Думки та погляди, висловлені експертами або організаціями в цьому дослідженні, не обов'язково відображають позицію EUACI, Європейського Союзу чи Міністерства закордонних справ Данії.

© 2024 Transparent Cities Ukraine. All rights reserved

© 2024 Transparency International Ukraine. All rights reserved

Прозорість під обстрілами: чи досягли міста прогресу?

Дослідження прозорості міських рад під час повномасштабної війни (2023)

Українські міста — сильні та незламні, на початку вторгнення проявили рішучість, гнучкість та згуртованість. Вони не тільки вистояли, але й надалі впроваджують рішення, які мають на меті зробити життя містян безпечнішим.

Однак у 2023 ситуація змінилася. Українці стали вимогливішими і не бажають миритися з випадками, коли їм (невмотивовано) обмежують доступ до інформації. Ситуацію підігрівали корупційні скандали як на державному, так і на місцевому рівні. Утім, спричинені війною проблеми нікуди не зникли. Внутрішньо переміщені особи та релокований бізнес відкрили нові можливості для розвитку міст, але заразом стали додатковим навантаженням на їхню інфраструктуру. Необхідність інтегрувати переселенців у життя громади, забезпечити їх житлом та роботою, створити сприятливі умови для підприємців — усі ці питання стосувалися як прифронтових, так і тиллових міст.

Водночас ворог не припинив обстрілювати будинки та нищити інфраструктуру, тож підвищити рівень безпеки, ліквідувати наслідки руйнувань та відбудувати знищене — це ще один виклик для міст. Всі ці проблеми тільки підсилюють вимогу до влади впроваджувати прозорі рішення, долучати громадськість до обговорення важливих питань, вести чесний діалог із суспільством і забезпечити можливість недекларативно впливати на ухвалення рішень.

Програма «Transparent cities/Прозорі міста» (Transparency International Ukraine) оцінювала прозорість міст протягом семи років. З початку повномасштабного вторгнення команда створила концептуально нову методологію, яка адаптована до поточної воєнної ситуації в країні. Замість балів і місць міста тепер отримують статус — «прозорого», «частково прозорого» чи «непрозорого». У 2023 році команда проводила друге дослідження міст в умовах війни, в якому крім 70 торішніх, додатково оцінила 10 прифронтових муніципалітетів.

На другому році війни міста продемонстрували стримані результати. І хоча 12 міст покращили свої тогорічні позиції та перейшли з категорії «непрозорих» до «частково прозорих», більша частина міст залишаються «непрозорими». На це вплинули різні причини, зокрема й нерівні можливості, невмотивованість органів місцевого самоврядування (ОМС) та різна безпекова ситуація.

Проте є й позитивний приклад, коли «непрозоре» у 2022 році місто за рік покращило свої результати й перейшло в категорію «прозорих». Це є ще одним підтвердженням того, що аналізувати прозорість та підсвічувати проблемні моменти зараз дуже важливо, адже це спонукає міста ставати кращими, безпечнішими та привабливішими для жителів, бізнесу та інвесторів. Прозорість потрібна також для того, щоб успішно відновлювати Україну, зближуватися з ЄС та залучати підтримку міжнародних партнерів.

У 2023 році Україна зробила суттєвий поступ на євроінтеграційному шляху. 8 листопада Європейська комісія оприлюднила звіт, в якому оцінила прогрес України, а 14 грудня на саміті в Брюсселі лідери країн Європи вирішили розпочати переговори про вступ нашої країни до Євросоюзу. Наскільки швидким буде подальший рух, багато в чому залежить від готовності місцевої влади ухвалювати ефективні рішення та впроваджувати зміни. Ми переконані, що зараз нашим містам, як ніколи, важливо працювати над прозорістю.

Зміст

◆ Методологія дослідження	06
◆ Ключові висновки дослідження	08
◆ Прозорість 2023 року: результати за сферами	12
• Інформація про роботу ОМС	12
• Комунальне майно та земля	15
• Доступ та участь	17
• Реагування на виклики війни	19
• Антикорупційна політика	22
• Електронні інструменти	25
• Закупівлі	29
◆ Прозорість 2023 VS прозорість 2022: що змінилося?	33
◆ Прифронтові міста та їхні результати	40
◆ Відкриті дані: ситуація в містах у 2023 році	48
◆ Рекомендації містам	52
◆ Додатки	57

Методологія дослідження

Під **прозорістю** ми розуміємо стан, за якого громадянам забезпечується право та здатність мати доступ до інформації, а органи місцевого самоврядування, усвідомлюючи важливість відкриття інформації та залучення громадськості, проактивні в цьому процесі. Це також фактор, який сприяє ефективнішому муніципальному управлінню в умовах кризи.

Щоб визначити рівень прозорості ОМС в умовах дії воєнного стану в 2023 році, програма «Transparent cities/Прозорі міста» розробила адаптовану [Методологію](#) оцінювання.

Методологія містить 50 індикаторів, що стосуються організації роботи міських рад на час дії воєнного стану, публікації інформації на офіційних ресурсах, забезпечення доступу до даних про земельні та житлові питання, комунальне майно, соціальну сферу тощо. Окремі індикатори стосуються створення можливостей для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) і релокованого бізнесу, оприлюднення інформації про отриману гуманітарну допомогу, розташування укриттів, надання компенсацій за зруйноване чи пошкоджене майно. Більшість досліджуваних індикаторів – це функціональні обов'язки міських рад та їхніх виконавчих органів.

В адаптовану методологію 2023 року аналітики програми додали інформацію про **сфери міського самоврядування**. Це дозволило виявити, наскільки повно міська рада втілює індикатори в кожній конкретній сфері муніципального управління.

Інформація про роботу ОМС

Комунальне майно та земля

Доступ та участь

Реагування на виклики війни

Антикорупційна політика

Електронні інструменти

Закупівлі

Ми досліджували прозорість, аналізуючи офіційні та спеціалізовані вебсайти міських рад, підпорядкованих їм відділів, департаментів і підприємств, а також вивчаючи офіційні відповіді на запит на публічну інформацію. Окрім того, ми досліджували дані публічного модуля аналітики BI Prozorro, електронної торгової системи Prozorro.Sale, Єдиного державного вебпорталу відкритих даних, Єдиного державного реєстру декларацій. В окремих випадках ми перевіряли інформацію в локальних і загальнонаціональних ЗМІ. Аналіз охопив період діяльності місцевої влади з січня по грудень 2023 року¹.

В дослідженні взяли участь 80 найбільших міст України: місто Київ та 79 міст з 21 області – Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Хмельницької, Черкаської, Чернівецької та Чернігівської.

Таблиця 1. Шкала прозорості залежно від підсумкового результату виконання індикаторів

Рівень реалізації	Пояснення
Прозоре місто	Рівень реалізації індикаторів міською радою становить 75% і більше
Частково прозоре місто	Рівень реалізації індикаторів міською радою становить від 50% до 74%
Непрозоре місто	Рівень реалізації індикаторів міською радою становить 49% і менше

Детальніше про алгоритм, за яким ми визначали категорії міст залежно від кількості виконаних індикаторів, дивіться в Додатку 1.

Дослідження мало на меті підсвітити пріоритетні для впровадження політики та сервіси, показати найкращі практики прозорості в управлінських процесах на місцевому рівні, а також простимулювати обмін досвідом.

Результати дослідження будуть корисні та цікаві насамперед керівництву ОМС, відповідальному за рівень прозорості, а також керівникам / ініціативним групам за певним напрямом (доступ до публічної інформації, відкриті дані, інтеграція ВПО тощо).

¹ Водночас для індикаторів, що стосувалися річних звітів міського голови та звітів про отриману гуманітарну допомогу, часові рамки дослідження були розширені до 5 січня 2024 року.

Ключові висновки дослідження

- ◆ У 2023 році категорія «непрозорих» міст залишилась найбільшою — туди увійшли 52 муніципалітети. Водночас збільшилася кількість міських рад, які отримали статус «прозорих» (5 рад), а також суттєво укрупнилася категорія «частково прозорих» (23 ради). Таким чином серед 80 досліджуваних муніципалітетів досі «непрозорими» є 65% міст, «частково прозорими» — 29% та «прозорими» — 6%.
- ◆ За результатами дослідження, Дніпро, Дрогобич, Львів, Мукачєво і Тернопіль потрапили в категорію «прозорих».
- ◆ Середній показник виконання 50 індикаторів 80 досліджуваними міськими радами становив 42,3%. Натомість у 2022 році середній рівень реалізації 40 індикаторів у 70 містах сягав 37,5%.
- ◆ Серед 70 міських рад, які брали участь у дослідженнях 2022 та 2023 років, 30 покращили свої рівні прозорості на 5% і більше. Дрогобич здійснив вражаючий стрибок, перемістившись з категорії «непрозорі» в категорію «прозорі» міста. Схожий прогрес продемонстрував Івано-Франківськ, але потрапити до найвищої категорії йому завадив низький рівень прозорості в 2022 році.
- ◆ У 2023 році в дослідженні взяли участь 3 міста-мільйонники (Київ, Одеса, Харків), 4 дуже великі міста (Дніпро, Запоріжжя, Кривий Ріг, Львів), 21 велике, 27 середніх і 25 малих міст. Зв'язку між чисельністю населення міст та рівнем прозорості не зафіксовано.
- ◆ Серед обласних центрів три виявились «прозорими» (Дніпро, Львів, Тернопіль), 13 «частково прозорими» (Вінниця, Житомир, Івано-Франківськ, Київ, Кропивницький, Луцьк, Миколаїв, Одеса, Рівне, Ужгород, Хмельницький, Чернівці, Чернігів) і п'ять «непрозорими» (Запоріжжя, Полтава, Суми, Харків, Черкаси). Порівняно з 2022 роком Тернопіль перемістився в категорію «прозорих», а Івано-Франківськ, Миколаїв, Одеса, Рівне, Ужгород, Хмельницький, Чернігів стали «частково прозорими».
- ◆ Найбільша кількість «прозорих» та «частково прозорих» міст зафіксована у Волинській (Володимир, Ковель, Луцьк), Дніпропетровській (Дніпро, Кам'янське, Покров), Житомирській (Бердичів, Житомир, Коростень) та Львівській (Дрогобич, Львів, Червоноград) областях.

- ◆ Найбільш представлені в дослідженні були Київська та Дніпропетровська області (по 9 міських рад). При цьому 7 муніципалітетів Київщини (Бориспіль, Боярка, Бровари, Васильків, Вишневе, Ірпінь, Фастів) та 6 Дніпропетровщини (Жовті Води, Кривий Ріг, Марганець, Нікополь, Новомосковськ, Павлоград) отримали статус «непрозорих».
- ◆ Найкраще у 2023 році міста виконували індикатори в сферах закупівель та реагування на виклики війни. Найгірше реалізованими виявилися сфери антикорупційної політики, а також доступу та участі.
- ◆ До топ-5 індикаторів, які муніципалітети виконували повністю, увійшли:
  - мінімізація частки задоволених Антимонопольним комітетом України (далі – АМКУ) скарг на умови тендерної документації у відкритих торгах із особливостями (98,8% міст цілком реалізували індикатор);
  - повнота оприлюднених рішень міської ради та виконавчого комітету, розпоряджень міського голови (87,5%);
  - оновлення раз на шість місяців переліку укриттів цивільного захисту (76,3%);
  - щоквартальна публікація звітів про виконання бюджету (73,8%);
  - поширення актуальної інформації про роботу бізнесу в умовах воєнного стану (72,5%).
- ◆ Натомість до п'ятірки індикаторів, де зафіксовано найбільше повних невиконань, потрапили
  - проведення електронних аукціонів для продажу прав на розміщення об'єктів сезонної торгівлі та тимчасових споруд (92,5% міст цілком не виконали індикатор);
  - функціонування системи електронної реєстрації заяв на житло (87,5%);
  - оприлюднення переліку усіх об'єктів рухомого майна, що перебуває в комунальній власності (80%);
  - анонсування засідань ради, виконавчого комітету, постійних комісій (76,3%);
  - можливість подати онлайн-заяву на отримання місця / послуги в міських установах соціальної допомоги (76,3%).
- ◆ Серед важливих з погляду євроінтеграційних перспектив індикаторів міські ради добре впоралися з тими, що стосувалися бюджетної прозорості, реагування на звернення мешканців. Одночасно проблемними виявились індикатори, які перевіряли можливості моніторити роботу влади (звітність міського голови, трансляції засідань), залученість громадськості до консультативно-дорадчих органів, системну антикорупційну діяльність і доступність муніципальної статистики.
- ◆ Порівняння рівнів реалізації 34 індикаторів, що аналізувалися для 70 міст у дослідженнях 2022 та 2023 років одночасно, засвідчило незначний прогрес. На відміну

від 2022 року, муніципалітети найкраще виконували не індикатори, які є вимогами українського законодавства, а ті, що поєднують у собі вимоги закону та найкращі практики управління. При цьому виконання індикаторів, що базуються на законодавчих вимогах, хоч і несуттєво, але зросло (44% у 2022 vs 45,6% у 2023). Програма пояснює це адаптацією до умов воєнного стану та налагодженням управлінських процесів у нових обставинах.

- ◆ Серед 10 прифронтових міст, які не брали участь у дослідженні 2022 року, до категорії «частково прозорих» потрапили лише Миколаїв та Покров. Решта перебувають у статусі «непрозорих». Як і загалом по Україні, в наближених до лінії зіткнення муніципалітетах найкраще виконували індикатори сфери закупівель та реагування на виклики війни. Щодо рівнів реалізації, то в прифронтових міст вони виявилися помітно нижчими у сферах доступу та участі, а також комунального майна та землі. Порівняно з довоєнним часом суттєво ускладнилась ситуація з прозорістю в Нікополі – місті, яке досі залишається територією активних бойових дій. У 2021 році міська рада була «переважно прозорою», а зараз опинилась у групі рад, чий рівень прозорості становив менше як 30%.
- ◆ У 2023 році міста продовжували не публікувати частину інформації, що передбачена вимогою Постанови Кабінету міністрів України № 835 (Положення про набори даних), а також обмежували доступ до окремих наборів даних, апелюючи до рекомендацій та листів центральних органів виконавчої влади. Такі обмеження, які законодавчо не врегульовані, суттєво погіршують ситуацію у сфері відкритих даних та муніципальної прозорості.
- ◆ Низький рівень прозорості окремих міст не завжди свідчить про їхню недоброочесність чи наявність корупційних ризиків. За нашими спостереженнями, на це впливає низка чинників, зумовлених обмеженнями воєнного часу: призупинення роботи загальнонаціональних порталів (для міст, що віднесені до територій активних / можливих бойових дій), відсутність необхідних фінансових чи людських ресурсів для реалізації окремих індикаторів.

Розподіл міст за категоріями прозорості

ПРОЗОРЕ
МІСТО

● Дніпро
● Дрогобич

● Львів

● Мукачево

● Тернопіль

ЧАСТКОВО
ПРОЗОРЕ

● Бердичів
● Біла Церква
● Вінниця
● Володимир
● Житомир
● Івано-Франківськ

● Калуш
● Кам'янське
● Київ
● Ковель
● Коростень
● Кропивницький

● Луцьк
● Миколаїв
● Одеса
● Покров
● Рівне
● Ужгород

● Хмельницький
● Червоноград
● Чернівці
● Чернігів
● Шостка

НЕПРОЗОРЕ

● Білгород-Дністровський
● Бориспіль
● Боярка
● Бровари
● Вараш
● Васильків
● Вишневе
● Горішні Плавні
● Дубно
● Дунаївці
● Жмеринка
● Жовті Води
● Запоріжжя

● Звягель
● Ізмаїл
● Ірпінь
● Кам'янець-Подільський
● Коломия
● Конотоп
● Кременчук
● Кривий Ріг
● Лозова
● Лубни
● Марганець
● Миргород
● Нетішин

● Ніжин
● Нікополь
● Нововолинськ
● Новомосковськ
● Олександрія
● Охтирка
● Павлоград
● Первомайськ
● Подільськ
● Полтава
● Прилуки
● Ромни
● Самбір

● Світловодськ
● Славута
● Сміла
● Старокостянтинів
● Стрий
● Суми
● Умань
● Фастів
● Харків
● Черкаси
● Чорноморськ
● Шепетівка
● Южноукраїнськ

Прозорість 2023 року: результати за сферами

Середній показник прозорості 80 досліджуваних міських рад у 2023 році становив 42,3%. У розрізі сфер найкраще у 2023 році міста виконували індикатори в сферах закупівель та реагування на виклики війни. Натомість найнижчі показники реалізації зафіксували у сферах антикорупційної політики, а також доступу та участі.

Середні показники виконання сфер

Сфера	Рівень виконання
Закупівлі	68,2%
Реагування на виклики війни	56,0%
Інформація про роботу ОМС	47,0%
Комунальне майно та земля	34,6%
Електронні інструменти	34,4%
Доступ та участь	30,8%
Антикорупційна політика	27,2%

Інформація про роботу ОМС

В межах цієї сфери аналітики оцінювали 13 індикаторів, що стосувалися, зокрема:

- оприлюднення документів міської ради, її органів та посадових осіб;
- публікації переліку наборів відкритих даних;
- поширення звітів щодо виконання бюджету, а також діяльності міського голови;

- оприлюднення переліку головних розпорядників бюджетних коштів;
- інформування про осіб, яких призначили поза конкурсом;
- сповіщення про заплановані ремонти і будівництва, а також видалення зелених насаджень.

У 2023 році середній показник виконання індикаторів сфери становив 47%.

Найкраще виконувались індикатори, пов'язані з оприлюдненням рішень міської ради, виконавчого комітету та розпоряджень міського голови (70 міст втілили індикатор повністю), а також вчасним поширенням трьох звітів про виконання бюджету (59 міст). Більш ніж половина – 41 місто – повністю реалізувала індикатор, який перевіряв публікацію чинних регуляторних актів міської ради та її виконавчих органів.

У нещодавньому [звіті Єврокомісії](#), де оцінювали прогрес України в євроінтеграційних реформах з червня 2022 по червень 2023 року, фіксували, що під час воєнного стану послабилася бюджетна прозорість та відкритість формування бюджету в Україні. Водночас результати дослідження показали, що міста починають повертати бюджетну прозорість: 67 із 80 міст публікували щоквартальні звіти про виконання бюджету. Наступний крок для муніципалітетів – залучення містян до формування бюджету через проведення бюджетних слухань.

Натомість найпроблемнішим для муніципалітетів став індикатор, пов'язаний із оприлюдненням у проєктах порядку денного засідань ради точного переліку і назв проєктів рішень у сфері земельних відносин (55 рад повністю не втілили індикатор, причому в 14 випадках документи містили лише формулювання «Земельні питання»). Перевірка показала, що в 53 міських рад були виявлені серйозні невідповідності проєктів порядків денних до фактично розглянутих питань під час засідань виконавчих комітетів. А 52 міста повністю не реалізували індикатор, пов'язаний з оприлюдненням актуальних титульних списків на проведення капітального та поточного ремонту, будівництва, реконструкції та благоустрою.

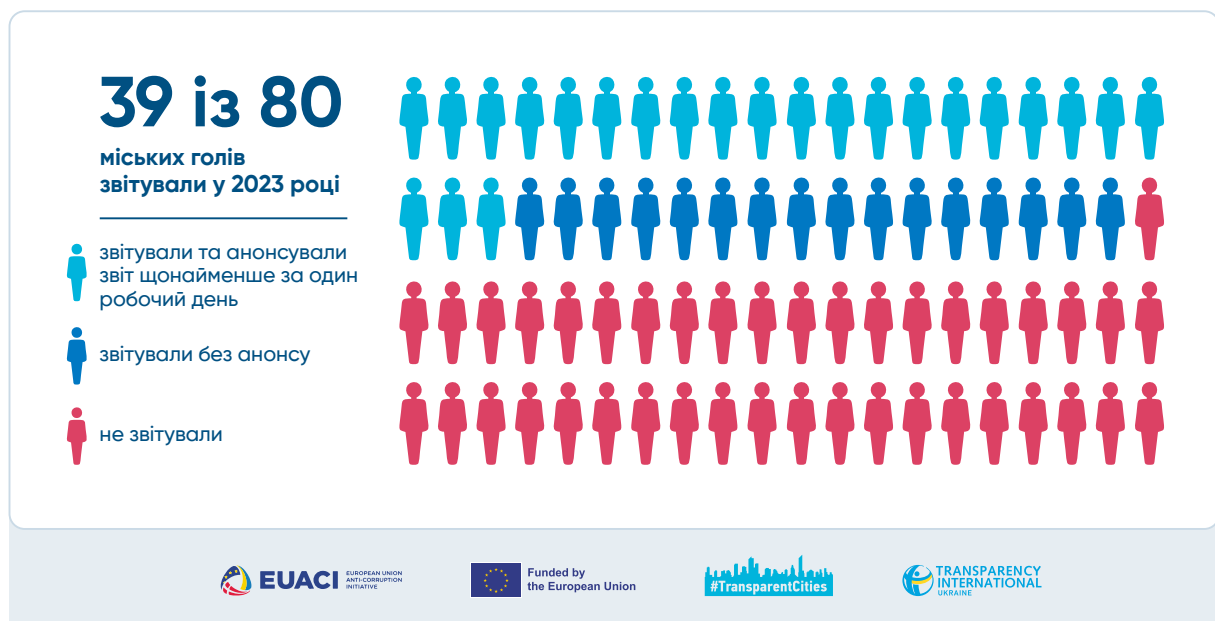
У сфері інформації про роботу ОМС найвдаліше проявили себе Тернопіль (96,2% виконання), Дніпро (92,3%), Володимир та Ужгород (по 91,7%). Отримати стовідсотковий результат Тернополю завадило лише часткове виконання індикатора, пов'язаного з точним переліком проєктів рішень у сфері земельних відносин.

Найменш реалізованою сфера виявилася в Конотопі (4,2% виконання), Новомосковська (8,3%) і Броварів (11,5%). В усіх містах-аутсайдерах не виконувалися (або були такими, які неможливо оцінити) три індикатори. До них була прикута особлива увага програми «Прозорі міста», адже вони важливі в контексті євроінтеграційних процесів.

Передусім йдеться про індикатор, присвячений кадровій політиці. У своєму звіті Єврокомісія зауважила регрес при заповненні вакантних посад в органах місцевого самоврядування. На період дії воєнного стану вакантні посади в ОМС заповнюють без конкурсів прямими призначеннями, і, на думку ЄК, це підриває конкурентоспроможність і незалежність кадрового відбору. Дослідження прозорості продемонструвало, що лише 26 міст опублікували переліки осіб, яких призначили поза конкурсом. І порівняно з 2022 роком рівень виконання індикатора зменшився на 12%.

Також Європейська комісія зафіксувала послаблення можливостей для містян та активістів моніторити роботу влади, що зумовлено безпековою ситуацією в країні. Саме тому вкрай важливим було виконання індикатора, до якого програма знову повернулася за рік після початку повномасштабного вторгнення. Мова йде про перевірки звітування міського голови про свою діяльність. З'ясувалося, що лише половина мерів (39) звітували в 2023 році. Хтось — як міський голова [Стрия](#) — за попередній рік, хтось — як міський голова [Дніпра](#) — за поточний.

Звітність міських голів у 2023 році

Ще один індикатор мав привернути увагу місцевої влади до питань навколишнього середовища. На думку ЄК, Україна має зробити більше для того, щоб кліматичні питання послідовно включались у всі виміри політики. Тому в процесі оцінювання перевіряли, чи продовжують міські ради публікувати під час воєнного стану дані про зелені насадження, що підлягають видаленню відповідно до виданих актів обстеження. Як з'ясувалося, приблизно половина міських рад (36) виконала цей індикатор. Хоча лише 23 з них оприлюднили дані в машиночитному форматі або на місцевому порталі відкритих даних — як [Тернопіль](#), або на сайті міської ради — як [Мукачево](#).

Варто зауважити, що в межах сфери у 2023 році було значно більше законодавчих вимог, аніж рекомендованих до втілення належних практик врядування (7 індикаторів були законодавчими вимогами, 2 – практиками, 4 поєднували вимогу з практикою). Крім того, ці індикатори не вимагали значного фінансового забезпечення для свого втілення. Тому середній показник виконання індикаторів 47% у порівнянні з довоєнним 59% свідчить, що під час війни муніципалітети обмежили мешканців переважної більшості міст у доступі до інформації про поточну діяльність ОМС, про ухвалені, заплановані чи реалізовані рішення.

Комунальне майно та земля

Ця сфера в 2023 році складалася з 10 індикаторів, які стосувалися оприлюднення:

- переліків усіх об'єктів нерухомого та рухомого майна, що перебуває в комунальній власності;
- переліків об'єктів майна, що можуть бути приватизовані або не підлягають приватизації;
- переліків об'єктів майна, щодо яких, зокрема, ухвалено рішення про передачу в оренду на аукціоні або без проведення аукціону;
- переліків земельних ділянок, які передали або можуть передати в користування чи власність;
- відомостей про житлові приміщення у власності громади та дані квартирного обліку;
- інформації про рекламні засоби та конструкції.

У 2023 році середній показник виконання індикаторів сфери становив 34,6%.

Найактивніше муніципалітети виконували індикатори, пов'язані з оприлюдненням даних квартирного обліку (44 міста реалізували його повністю), а також публікацією переліків усіх об'єктів нерухомого майна комунальної форми власності (30 міст). Майже третина міських рад (25) повністю реалізувала індикатор, який перевіряв оприлюднення переліку земельних ділянок або прав на них, щодо яких ухвалено рішення про проведення земельних торгів.

Водночас дуже проблемним виявився індикатор, який вперше включили цього року до маркерів прозорості – наявність переліку усіх об'єктів рухомого майна, що перебуває в комунальній власності (64 із 80 муніципалітетів повністю не втілили його).

Оприлюднення містами переліків усіх об'єктів комунальної власності

У 60 міських рад виявили серйозні проблеми з наявністю статистики, що стосувалася житлових приміщень у власності громади. А 53 міста повністю не реалізували індикатор, пов'язаний з оприлюдненням переліку земельних ділянок комунальної власності, що пропонуються для передачі у власність або для надання в користування, зокрема під забудову.

У своєму звіті Єврокомісія зазначила, що необхідно покращити доступність статистики на місцевому рівні, щоб ухвалювати рішення на основі фактичних даних. І найменше, що можуть зробити для вирішення цієї проблеми три чверті досліджуваних міських рад – порахувати цифри, пов'язані із задіяними та вільними житловими приміщеннями комунальної власності, як це зробило в 2023 році [Мукачево](#).

До речі, Мукачево найкраще проявило себе в сфері, присвяченій майну та землі, як і Дрогобич (по 90% виконання). Трохи поступились цим міським радам Львів і Тернопіль (по 83,3%). Отримати стовідсотковий результат лідерам завадила однакова причина – часткове виконання двох індикаторів, які стосувалися оприлюднення переліку договорів про оренду земельних ділянок та реєстру об'єктів рухомого майна. І якщо проблеми з договорами легко виправити, в переліках 2023 року бракувало лише одного – двох атрибутів договорів, то створення переліків рухомого майна треба поставити за окрему мету. У пригоді тут можуть стати приклади вдалої реалізації індикатора [Кропивницьким](#) та [Ужгородом](#).

Повністю невиконаною сфера виявилася у Боярки, Вишневого та Подільська. Лише 5% виконання продемонстрували ще 9 міст. І треба зауважити, що до 12 міст, які показали найгірші результати, потрапили одразу 4 міста Київської області (Бориспіль, Боярка, Васильків, Вишневе) і 3 міста Одещини (Білгород-Дністровський, Ізмаїл, Подільськ). Якщо відповідні муніципалітети ухвалюють рішення виправити ситуацію, то корисним може стати універсальний підхід [Рівного](#), де створюють базу об'єктів комунальної власності з можливістю фільтрувати дані за метою використання (наприклад, «здається в оренду»), статусом (наприклад, «не підлягає приватизації»), типом приміщення та експортувати результати вибірки в машиночитному форматі.

Серед індикаторів прозорості 8 були законодавчими вимогами, і лише в двох випадках йшлося про поєднання законодавчої вимоги з практикою. Причому одразу 7 із 10 індикаторів ґрунтувалися на [Положенні](#) про набори даних, які підлягають оприлюдненню в формі відкритих даних. Це Положення було затверджене постановою Кабміну ще в 2015 році. Тож у муніципалітетів було майже 10 років, щоб зробити оприлюднення відповідних даних своєю сталою практикою. Натомість середній показник виконання 34,6% свідчить, що муніципалітети не виконують переважну більшість індикаторів прозорості про управління майном та землею навіть попри війну, коли оприлюднення повної інформації та зрозумілих процедур може стати джерелом додаткових фінансових надходжень.

Крім того, у 8 містах (Боярка, Горішні Плавні, Кам'янське, Нікополь, Нововолинськ, Рівне, Ромни, Фастів) аналітики не змогли оцінити рівень виконання окремих індикаторів, адже не було інструментів для визначення, чи були оприлюднені дані станом на 2023 рік. Йдеться, зокрема, про маркери, що стосувалися інформування про житло у власності громади, переліків орендарів землі, реєстрів рухомого майна та об'єктів майна, що можуть бути приватизовані або навпаки не підлягають приватизації. Муніципалітети не вказували дати публікації інформації чи її оновлення, заміняли на початку 2024 року вихідний файл замість розширити його додатковими даними або ж оприлюднити новий документ для конкретного року (як це, наприклад, робить [Мукачеве](#)). Такий підхід суттєво ускладнює моніторинг, а також обмежує розуміння мешканців, чи вони мають справу з актуальними даними.

Доступ та участь

Сфера складалась із 7 індикаторів, які стосувалися:

- анонсів засідань міської ради, виконавчого комітету, постійних комісій, координаційного органу (якщо він наявний) та громадської комісії з житлових питань;
- трансляції всіх засідань міської ради та її органів;
- розробки вебверсії сайту для людей із порушеннями зору.

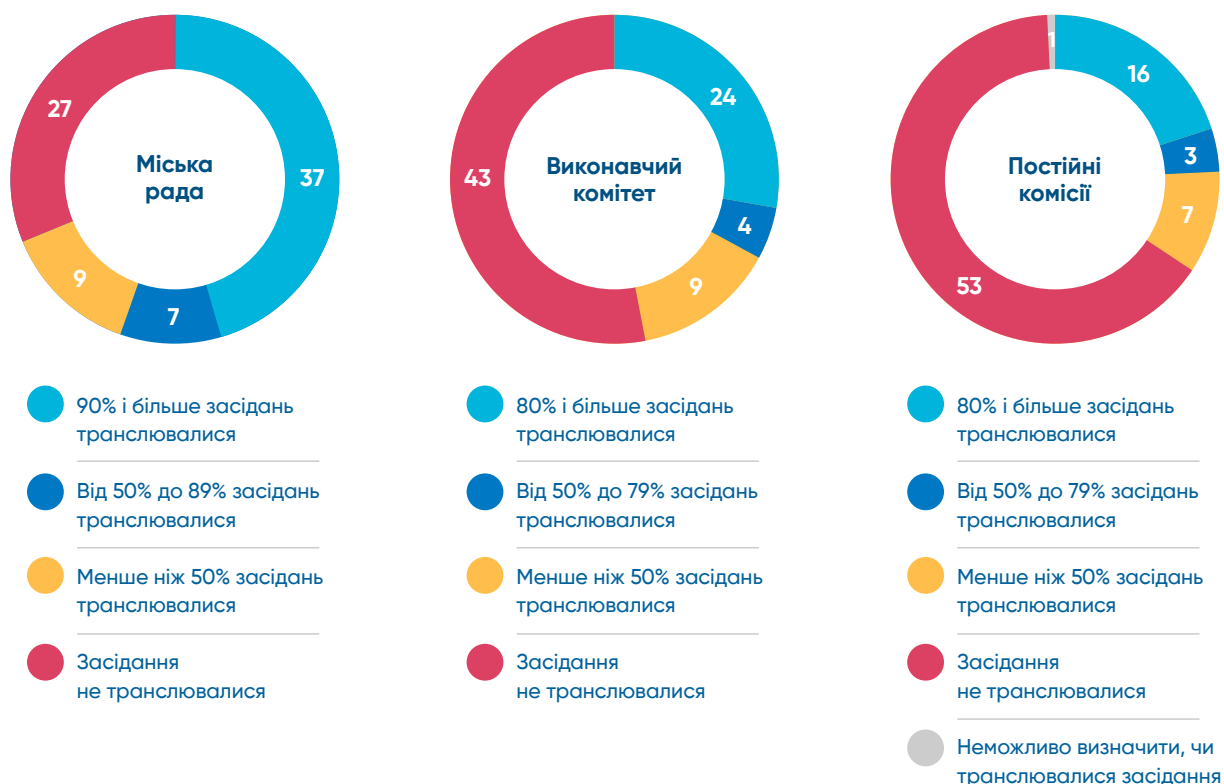
Програма «Прозорі міста» вже використовувала ці індикатори під час дослідження роботи міських рад у 2022 році. Цьогоріч були зроблені лише деякі уточнення щодо умов виконання. В трьох індикаторах, присвячених трансляції засідань, враховуючи воєнний стан, було вирішено під реалізацією індикатора розуміти не лише онлайн-трансляції, а й оприлюднення відеозаписів протягом 24 годин після закінчення засідань.

Аналітики зафіксували, що в 2023 році середній показник виконання індикаторів сфери становив 30,8%.

Найкраще муніципалітети виконали індикатори, пов'язані з трансляціями пленарних засідань ради (37 міст реалізували його повністю), а також функціонуванням версії офіційного вебсайту для користувачів з порушеннями зору (26 міст).

Натомість найпроблемнішим став індикатор, пов'язаний з анонсами засідань органів міської ради. Він передбачав перевірку наявності в повідомленнях дати проведення, посилань на порядок денний та трансляцію. І хоча порівняно з минулим роком рівень виконання індикатора помітно зріс – з 6,4% до 14,5%, – 61 місто все ще повністю не втілило його. 60 муніципалітетів забезпечили менше половини трансляцій засідань усіх постійних комісій ради, а 52 – менше половини трансляцій засідань виконкому.

Трансляції засідань

Лідерами сфери доступу та участі стали два представники Дніпропетровської області – Дніпро (100% виконання) та Кам'янське (92,9%). Отримати стовідсотковий результат і розділити успіх із обласним центром Кам'янському завадило лише те, що частина анонсів засідань громадської комісії з житлових питань була відсутня. Підну конкуренцію цим двом муніципалітетам склали міські ради Мукачєва та Чернівців (по 85,7%).

Повністю нереалізованими індикатори виявили в 19 містах. Серед них 5 інших представників Дніпропетровської області (Жовті Води, Марганець, Нікополь, Новомосковськ, Павлоград), 4 міста Київської області (Бориспіль, Бровари, Васильків, Вишневе) і 2 – Хмельницької області (Старокостянтинів, Шепетівка).

На відсутність трансляцій засідань вплинули різні обставини. Наприклад, муніципалітет Броварів почав транслювати засідання лише в листопаді 2023 року, а міська рада Нікополя пояснила у відповідь на запит програми, що у зв'язку з безпековою ситуацією на даний час трансляції не ведуться, проте кожне засідання фіксують на камеру для архівного зберігання. На ухвалення рішення щодо наявності / відсутності трансляцій на місцевому рівні не міг не вплинути також факт, що Верховна Рада України в 2023 році не поновила онлайн-трансляції своїх засідань. І до того ж трансляції засідань виконкомів та постійних комісій все ще не є вимогами законодавства.

Однак тут треба згадати зауваження Єврокомісії, що через воєнний стан можливості громадськості моніторити роботу влади послабилися. Тож запровадження онлайн-трансляцій чи оприлюднення відеозаписів засідань міської ради та її органів, попри необхідність знайти деякі фінансові ресурси та розвинути цифрові навички співробітників, здатне дуже ефективно забезпечити доступ містян та активістів до контролю за ухваленням рішень, а також посилити позицію України на шляху до євроінтеграції.

І ще один маркер прозорості мав би бути під постійним контролем муніципалітетів – належне функціонування версії офіційного вебсайту міської ради для користувачів з порушеннями зору. Це обумовлено не лише тим, що на шляху до ЄС треба робити країну інклюзивнішою та зручнішою для людей. Найперше треба розуміти, що цільова аудиторія інклюзивних сервісів за два роки повномасштабної війни в Україні значно розширилась. Тому в нинішніх умовах вже замало надавати користувачам змогу лише збільшити кегль шрифту та змінювати палітру сайту на чорно-білу. І варто уникати випадків як-от у Броварах, коли торік офіційний вебсайт муніципалітету [містив](#) версію для користувачів з порушеннями зору, а новий сайт [не надає](#) такої послуги.

Зауважимо, що в 2021 році сфера доступу та участі в дослідженні прозорості була такою, де міста продемонстрували один із найвищих рівнів реалізації індикаторів. А в 2023 році в умовах воєнного стану мешканці чверті досліджуваних міст виявились майже повністю позбавленими можливості бути включеними до політичного порядку денного своїх міських рад, моніторити процеси ухвалення рішень.

Реагування на виклики війни

В межах цієї сфери оцінювали 10 індикаторів, які стосувалися:

- оприлюднення актуального переліку споруд, призначених для укриття населення;

- інформування про діяльність комісій з розгляду питань про надання компенсацій за пошкоджене / знищене майно;
- наявності окремих каналів комунікації з корисною інформацією для переселенців та утворення спеціальної Ради з питань ВПО;
- оприлюднення актуальної інформації для отримання компенсації за тимчасове розміщення переселенців;
- інформування про роботу бізнесу в умовах воєнного стану;
- розробки Програми економічного та соціального розвитку міста, яка враховує воєнні та повоєнні виклики.

У 2023 році середній показник виконання індикаторів сфери становив 56% (кращий результат був лише у сфері закупівель).

Найактивніше міські ради виконували індикатори, пов'язані з оприлюдненням актуального переліку укриттів (61 місто реалізувало його повністю), а також поширенням інформації про роботу бізнесу в умовах воєнного стану (58 міст). Більшість муніципалітетів (52) оприлюднили Програми економічного та соціального розвитку міст, які враховують різні аспекти реагування на виклики воєнного часу: відновлення інфраструктури, проходження опалювальних сезонів, допомогу ВПО і релокованому бізнесу, підтримку військових частин.

У 2022 році до Закону України «Про засади державної регіональної політики» внесли зміни, в результаті яких були визначені чотири функціональні типи територій (території відновлення; регіональні полюси зростання; території з особливими умовами для розвитку; території сталого розвитку). Тепер ЄС очікує, що Україна розробить кваліфікаційні ознаки цих типів і відповідні переліки територій, а потім оновить стратегічні документи міських громад. Міністерство відновлення [розпочало](#) цю роботу, і активна розробка Програм економічного та соціального розвитку міст, які враховують воєнні та повоєнні виклики, свідчить, що ОМС готові долучитися до процесу.

Найпроблемнішими для сфери реагування на виклики війни стали питання залученості громадськості до консультацій та процесу прийняття рішень. 44 із 62 міст не змогли забезпечити передбачену законом третину представників громадськості у складі комісій з розгляду питань щодо надання компенсації за пошкоджені об'єкти нерухомого майна. 31 із 64 міських рад не дослухалась до рекомендацій уряду і не забезпечила чисельності переселенців у складах рад з питань ВПО на рівні 50% і вище. Серед міських рад, які належним чином не залучили громадськість в обох випадках, опинились навіть «прозорі» міста – Мукачево і Тернопіль. Дніпро не забезпечив квоти громадськості в комісії, а про кількість ВПО в раді неможливо напевно дізнатися ані [на сайті ОМС](#), ані в [розпорядженні](#) про затвердження складу. Крім того, 32 муніципалітети не оновили в 2023 році на офіційних сайтах інформацію для отримання компенсацій за тимчасове розміщення (перебування) переселенців.

Залучення громадськості до процесу прийняття рішень

Найвідповідальніше проявили себе в сфері реагування на виклики війни Дрогобич (95% виконання), Вінниця (90%) та Івано-Франківськ (88,9%). Досягнути стовідсоткового результату Дрогобич не зміг, оскільки лише частково виконав індикатор, в якому перевіряли наявність інформації про постановку на облік, житло, гуманітарну допомогу та роботу для внутрішньо переміщених осіб.

Була й ще одна проблема у Дрогобича, яку виявило дослідження прозорості міст. Під час створення Комісії з розгляду питань щодо надання компенсацій за пошкоджені об'єкти нерухомого майна відбулася плутанина, в результаті якої в назві комісії були використані слова «знищені об'єкти». І тепер некоректно названа комісія розглядає заяви, які стосуються компенсацій за пошкоджене майно. Одночасно з Дрогобицькою цю помилку зробила Стрийська міська рада. Однак у ході оцінювання аналітики вирішили не знижувати бали цим двом муніципалітетам, а порадили виправити назви комісій у документах та у згадках на офіційних сайтах міськрад.

Найменш реалізованою сфера виявилася в Ізмаїла (14,3% виконання), Горішніх Плавнів (16,7%) та Нікополя (18,8%). Ізмаїльська міська рада забезпечила лише вчасне оприлюднення переліку укриттів цивільного захисту. Горішні Плавні сформували Раду з питань ВПО, в якій переселенці становлять понад 50%, проте тільки частково поширили інформацію про неї. Нікополь розробив Програму соціально-економічного та куль-

турного розвитку громади на 2023 рік і частково поширив інформацію про створені комісії з розгляду питань щодо надання компенсації за пошкоджені та знищені об'єкти.

Часткове поширення інформації про Раду та даних про комісії не є унікальним явищем. Зовсім навпаки – серед 64 муніципалітетів, які створили Ради з питань ВПО, 37 не опублікували контактних даних цих консультативно-дорадчих органів, а серед 62 міських рад, які сформували комісії, 47 не поширили даних про їхнє місцезнаходження і контакти.

У своєму звіті Єврокомісія зафіксувала обмежені можливості місцевих органів влади для інтеграції ВПО, що насамперед пов'язано з фінансовими ресурсами. В умовах, коли ОМС бракує коштів на більш комплексні заходи, програма «Прозорі міста» рекомендувала зосередитися на наданні переселенцям доступу до інформації та залучати їх до ухвалення рішень. І Ради з питань ВПО могли стати гарним інструментом для цього. Проте половина міських рад, які створили такі органи, не захотіли забезпечити переселенців ані реальним впливом під час прийняття рішень, ані контактною інформацією, щоб з Радами можна було підтримувати постійний зв'язок. І лише окремі муніципалітети – як-от [Бровари](#), [Дрогобич](#) та [Червоноград](#) – вирішили питання зі справедливою чисельністю ВПО у складах Ради і розміщують інформацію про неї на сайтах поряд із іншою інформацією для переселенців, а не в тих місцях, де цю інформацію треба спеціально шукати.

Ще однією проблемою стала відсутність на сайтах міських рад загальнодоступної статистики, де можна ознайомитися з кількістю розглянутих заяв про надання компенсації за пошкоджені / знищені об'єкти, а також дізнатися про кількість ухвалених рішень щодо надання або відмови в наданні компенсації. Рішення комісіями ухвалюються, виконавчі комітети їх затверджують, однак лише окремі міста створили сторінки, де постійно узагальнюють результати роботи. Серед тих, хто сприяє вирішенню цієї проблеми на матеріалі компенсацій, необхідно відзначити [Вінницю](#) і [Чернігів](#). Якби [Харків](#) узагальнював не лише дані щодо пошкодженого майна, а й щодо знищених об'єктів, він також міг би слугувати прикладом для інших міських рад. Вище вже згадувалось, що Єврокомісія рекомендує нашій країні покращити доступність статистики на місцевому рівні, щоб ухвалювати рішення на основі фактичних даних.

Антикорупційна політика

У межах сфери аналітики аналізували два індикатори, що стосувалися:

- наявності звітів про отриману гуманітарну допомогу та критерії її розподілу;
- подачі е-декларацій міським головою, секретарем та керуючим справами виконавчому в період, коли це не вимагалось законодавством (до 12 жовтня 2023 року).

Середній показник втілення індикаторів містами склав 27,2%.

Найкраще індикатори цієї сфери реалізували Кривий Ріг, Дрогобич, Житомир та Червоноград (75% і більше). При цьому 17 міст, з яких 8 обласних центрів (Дніпро, Запоріжжя, Івано-Франківськ, Полтава, Рівне, Суми, Харків, Хмельницький, Черкаси), повністю не виконали жодного індикатора сфери.

На третій рік повномасштабного вторгнення гуманітарна криза досі зберігається. [За даними ООН](#), станом на грудень 2023 року 11 мільйонів українців отримали допомогу. За прогнозами організації, в 2024 році [40%](#) осіб, що проживають в Україні, потребуватимуть гуманітарної допомоги. Водночас механізми ввезення, обліку та звітування про цільове використання гуманітарної допомоги [Кабмін врегулював](#) лише наприкінці 2023 року. Тож індикатор, що стосується публікації звітів про отриману гуманітарну допомогу та критерії її розподілу серед затребуваних категорій, у 2023 році виконувався лише на 16%. Тільки 5 міст (Дрогобич, Кривий Ріг, Тернопіль, Житомир, Одеса) оприлюднювали обидва типи інформації. На сайтах міських рад було деталізовано інформацію про типи та кількість допомоги, надавачів, розподіл і часом навіть залишки такої допомоги. Натомість 15 міст забезпечили публікацію одного з двох типів інформації – переважно звітів.

Інформування про отриману гуманітарну допомогу, критерії і принципи її розподілу

Спільною проблемою для більшості досліджуваних міст було те, що критерії розподілу допомоги були точковими і стосувалися окремих заходів, які передбачали розподіл допомоги. Таким чином зацікавлені особи мали дочекатися або новинного повідомлення про те, що їхня категорія може претендувати на допомогу, або повідомлення від представників профільних департаментів та управлінь.

Показово, що низький рівень цього індикатора був зафіксований і торік. Тоді серед 70 міст лише 5 публікували і звіти, і критерії, а 17 – мали один тип інформації. Програма очікує, що запуск з 1 грудня 2023 року [Автоматизованої системи](#) реєстрації гуманітарної допомоги, власником якої є держава в особі Мінсоцполітики, посилить прозорість отримання такої допомоги міськими радами чи підпорядкованими їй установами / організаціями. При цьому важливо врахувати усі [застереження громадськості](#) щодо функціонування цієї системи, а також особливостей ввезення та обліку допомоги.

Водночас індикатор, що стосувався подачі за 2021 та 2022 роки е-декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, втілювався на 38,5%. Такий рівень реалізації передусім можна пояснити тим, що на початку повномасштабного вторгнення росії парламент призупинив обов'язкове подання декларацій, а система відновила свою роботу аж восени 2023 року. Цікаво, що з майже 1,5 мільйона е-декларацій, поданих службовцями за 2021–2022 роки, понад [половину подали](#) добровільно до набуття чинності закону про відновлення декларування 12 жовтня 2023 року.

Таку тенденцію можна відзначити й на місцях. Посадові особи місцевого самоврядування в 55 з 80 міст подали декларації добровільно. Так, у 5 міських радах (Звягельська, Криворізька, Лубенська, Львівська та Червоноградська) це зробили всі 3 досліджувані нами посадовці (мер, секретар та керуючий справами виконкому). Ще в 50 міських радах принаймні 1–2 посадові особи завантажили свої декларації до 12 жовтня 2023 року.

В обох індикаторах відсутня залежність між рівнем виконання, а також розміром міста та його розташуванням відносно лінії фронту. Так, звіти про гуманітарну допомогу можна знайти як у [Лозовій](#) та Миколаєві – містах, що відносяться до територій, на яких ведуться (велися) бойові дії, так і в тилкових [Тернополі](#) та Червонограді. А секретар та керуючий справами виконкому Кременчука та Житомира подали е-декларації добровільно, як і їхні колеги з Марганця та Покрова.

На важливості боротьби з корупцією також наголошує і Єврокомісія, яка радить містам своєчасно та систематично втілювати положення Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки. [Однією з ключових цілей](#) документу є злагоджена та системна антикорупційна діяльність, зокрема й органів місцевого самоврядування. Реалізація цього кроку неможлива без своєчасного подання е-декларацій, формування в суспільстві культури звітування службовців про свої активи та інформування громади про отриману гуманітарну допомогу, особливо коли протягом двох останніх років фіксують неодноразові випадки її розкрадання.

Електронні інструменти

Ця сфера складалася з 6 індикаторів, які перевіряли, чи міська рада:

- розробила систему електронної реєстрації заяв на житло, соціальні та освітні послуги;
- створила спеціальну онлайн-форму чи платформу для скарг та звернень громадян;
- проводить електронні аукціони для продажу прав на розміщення сезонної торгівлі та тимчасових споруд;
- забезпечила функціонування інструменту е-петицій та належним чином реагує на них.

Рівень реалізації сфери в 2023 році становив 34,4%.

Найкраще індикатори цієї сфери виконали Дніпровська, Дрогобицька, Кам'янська, Мукачівська, Тернопільська та Хмельницька міські ради (рівень реалізації 75% та більше).

Водночас 5 міст (Бориспіль, Первомайськ, Самбір, Славута, Сміла) не втілили жодного індикатора, тим самим позбавивши мешканців можливості отримати е-послуги чи скористатись е-сервісом.

Загалом у розрізі 6 індикаторів сфери найбільш реалізованими були 3. Вони стосуються можливості для містян залишити скаргу чи звернення, подати петицію, а також зареєструвати онлайн дитину до школи чи садочка. Їхня найвища реалізація може бути пов'язана з такими чинниками:

- посилення руйнування інфраструктури внаслідок ворожих обстрілів і необхідності реагувати на звернення громадян;
- можливість використовувати загальнонаціональні платформи та уникати додаткових фінансових навантажень, як-от «Відкрите місто» чи reg.isuo.org, school.isuo.org;
- розробка інструментів дистанційного доступу до послуг у період до повномасштабного вторгнення з метою забезпечити протиепідемічні заходи та уникнути скупчень людей під час пандемії COVID-19.

Індикатор, що передбачає розробку та використання міськими радами інструментів для реагування на скарги та звернення, втілений містами на 75% (54 із 80 міських рад).

Якщо порівнювати з минулим роком, реалізація цього індикатора зросла в 1,2 рази². Показово, що серед 10 міст, які додали в дослідження 2023 року, 7 міст, які розташовані поблизу лінії фронту та зазнають частих обстрілів, втілюють цей індикатор. І це може бути ще одним доказом того, що руйнування посилили необхідність розробити інструменти, які дозволяють звернутися до міської ради, зокрема щодо проблем ЖКГ.

Загалом індикатор втілили як усі обласні центри (за винятком Полтави), так і малі за населенням міста. Аналітики зафіксували 4 найпоширеніші способи реалізації індикатора:

1. Розробка власних платформ, як-от контакт-центри, гарячі лінії (Вінниця, Дніпро, Запоріжжя, Кривий Ріг, Львів, Миколаїв, Одеса). Вони дозволяють забезпечувати публічне представлення інформації про суть проблеми та заявника, маркувати статус скарги і навіть проаналізувати, які райони є найпроблемнішими.
2. Використання платформи «Відкрите місто», що потребує від міських рад лише реєстрації та реагування на залишені скарги (Дрогобич, Житомир, Миргород, Ужгород, Южноукраїнськ). При цьому містяни так само можуть відстежити статус заявки, інформацію про проблеми та заявників, території їхньої локалізації.
3. Створення на базі офіційного вебсайту онлайн-форм або використання google-форм (Івано-Франківськ, Кропивницький, Марганець, Олександрія та Харків). Такий спосіб втілення індикатора також не потребує суттєвих ресурсних затрат, однак здебільшого запити не є публічними, а відповідь приходить заявнику на вказані контакти.
4. Використання міськими радами власних чат-ботів або розробленого Мінцифри у співпраці з Фондом Східна Європа чат-боту «Свої». Йдеться, зокрема, про такі міста, як Володимир, Звягель, Калущ, Охтирка та Суми.

Досить високий рівень реалізації мав індикатор, що передбачає забезпечення можливості для онлайн-реєстрації дітей до закладів дошкільної та середньої освіти. Частково або повністю його втілили 67 міських рад, середній рівень виконання сягає 58,1%.

У 2023 році дистанційну заявку до шкіл та садків можна було подати в 26 містах. Ще приблизно 38 муніципалітетів забезпечили онлайн-подачу заявок або до закладу дошкільної освіти, або до закладу середньої. Деякі міські ради використовували загальнонаціональні платформи для реєстрації в заклади [дошкільної](#) та [середньої](#) освіти (Дніпровська, Вараська, Бердичівська, Кам'янська, Дунаєвецька, Прилуцька,

---

² При цьому серед 70 міст, які брали участь у дослідженні в 2022 та 2023 роках, виявлено 48 інструментів для скарг, що в 1,2 рази більше за попередній досліджуваний період.

Житомирська міські ради). Натомість окремі міста мають власні форми для подачі заяв або використовують технологізовані рішення, як-от спеціальні платформи чи власні сайти ([Дрогобич](#), [Тернопіль](#), [Львів](#), [Коломия](#), [Кропивницький](#), [Одеса](#), [Київ](#)).

Водночас 13 міст (Бориспіль, Боярка, Бровари, Вишневе, Луцьк, Первомайськ, Самбір, Світловодськ, Славута, Сміла, Черкаси, Шепетівка, Южноукраїнськ) не забезпечили жодної можливості для онлайн-реєстрації до освітніх закладів. Враховуючи, що реалізувати цей інструмент можна на базі загальнонаціональних інструментів, результати цих міст свідчать, що вони, можливо, не прагнуть діджиталізувати сферу освітніх послуг.

Третій індикатор сфери, що мав досить високий показник реалізації (46,5%), стосується можливості для містян подати петицію. При цьому з 38 міських рад, які повністю або частково реалізували індикатор, більше як половина міст (23) реагують лише на ті петиції, що набрали достатню кількість голосів. Водночас 15 міських рад розглядають усі петиції, незалежно від їхньої успішності (Бровари, Дніпро, Калуш, Кропивницький, Миргород, Мукачеве, Прилуки, Тернопіль, Харків, Хмельницький, Чорноморськ, Южноукраїнськ).

Ще 19 міст не реагували жодним чином на петиції, незалежно від кількості набраних голосів, або не мали інструменту для петиції. Цікаво, що в переліку є як лідери дослідження, так і великі за населенням міста, де кількість проблем та запитів громадськості може бути суттєвою. Відповідно, там існує потреба в інструменті для діалогу «влада – населення». Йдеться, зокрема, про Кривий Ріг, Львів та Полтаву. Особливо важливою є ця взаємодія в період воєнного стану. Враховуючи обмеження на мітинги та зібрання під час воєнного стану, петиції – один із інструментів, який використовують, щоб комунікувати з владою про поточні проблеми та щоб впливати на процеси управління на місцях.

І насамкінець: забезпечення інструментів для діалогу влади та громадян є важливою умовою на шляху України до ЄС. Так, Європейська комісія фіксує послаблення взаємодії влади та громадськості, зокрема з питань консультацій та моніторингу роботи влади. Створення інструменту петицій, онлайн-форм чи платформ для залишення скарг і, що не менш важливо, реагування на ці скарги та петиції, дозволить покращити якість взаємодії ОМС та містян.

Найменше втілювали в межах сфери ті індикатори, що пов'язані з електронними аукціонами для продажу прав на розміщення об'єктів сезонної торгівлі та тимчасових споруд (3,8%), а також дистанційною подачею заяв на житло (12,5%) та отримання соціальних послуг (17,5%). Нижчий рівень виконання цих індикаторів зумовлюється тим, що вони:

- потребують значних часових, фінансових та кадрових ресурсів задля їх реалізації;
- не вимагаються чинними нормативно-правовими актами;
- не завжди мають загальнонаціональні ресурси чи платформи, на основі яких можна запровадити цю практику.

Так, щоб реалізувати індикатори щодо збору заяв на поліпшення житлових умов чи отримання соціальних послуг, потрібно розробити окремий інструмент, а також знайти додаткові кадрові ресурси, які будуть опрацьовувати ці заявки. При цьому втілення таких політик допомогло би містам протистояти викликам воєнного часу. Зокрема йдеться про посилений попит на соціальне чи тимчасове житло та розширення категорії осіб, які претендують на соціальні послуги.

Загалом серед 80 досліджуваних міських рад у 4 – Дрогобич, Вінниця, Кам'янське, Мукачево – одночасно забезпечено виконання індикаторів про дистанційну подачу заяв на отримання житла та соціальних послуг із можливістю відстежити статус такої заявки. Натомість у Львові та Тернополі забезпечили онлайн-подачу заяв на соціальні послуги, а також проводили е-аукціони на розміщення сезонної торгівлі та тимчасових споруд відповідно. При цьому лише в Києві одночасно проводили аукціони на розміщення сезонної торгівлі та тимчасових споруд.

Сфера «Електронні інструменти»

Кількість міст, що повністю виконали індикатор

Закупівлі

Дослідження сфери відбувалося на основі двох індикаторів, що стосувалися:

- оприлюднення ОМС та підпорядкованими їм підрозділами й комунальними підприємствами (КП) обґрунтувань³ технічних і якісних характеристик предметів закупівель;
- частки задоволених відповідною колегією або комісією Антимонопольного комітету України скарг на умови тендерної документації у відкритих торгах із особливостями.

У 2023 році рівень реалізації сфери сягав 68,2%.

28 міських рад виконали обидва індикатори, 51 — лише один із двох. І тільки в Конотопі не вдалося оцінити рівень реалізації обох показників, оскільки на сайті міської ради відсутня інформація про бюджетних розпорядників, тому визначити кількість проведених закупівель було неможливо.

Під час аналізу ми виявили закладені методологічні обмеження. Так, індикатор, що стосувався публікації обґрунтувань технічних і якісних характеристик предметів закупівель, команда перевіряла через формування вибірки⁴. Проте цього виявилось недостатньо, щоб врахувати відмінності в роботі різних підрозділів і КП в межах однієї міської ради. В майбутньому ми використаємо середньозважений показник по кожному із замовників.

Крім того, індикатор, що оцінює співвідношення задоволених АМКУ скарг на умови торгів із особливостями та загальну кількість подібних закупівель, показав, що на фоні усіх аналогічних торгів учасники закупівель не часто скаржаться на вимоги в тендерній документації. При цьому додаткове дослідження, результати якого описані нижче, свідчить, що розпорядники бюджетних коштів таки вдаються до формування дискримінаційних вимог у закупівлях. Наступного року аналітики скорегують цей індикатор.

До сфери закупівель зараз прикута посилена увага через низку скандалів і кримінальних проваджень. Тому ми провели додатковий аналіз.

³ Документ, що має на меті пояснити громадськості, чому замовник хоче отримати саме такі технічні та якісні характеристики предмета / предметів закупівель і які кошти на це він виділяє.

⁴ Вибірка передбачала такі умови:

20+ обґрунтувань для менше ніж 1 тисячі закупівель;

50+ обґрунтувань для 1–5 тисячі закупівель;

80+ обґрунтувань для 5+ тисяч закупівель.

Вивчивши сферу глибше, дослідники виявили такі особливості:

1. Кількість обґрунтувань технічних та якісних характеристик, які оприлюднюють розпорядники бюджетних коштів, мала і не відповідає кількості проведених закупівель⁵.

Індикатор, що передбачає оприлюднення замовниками технічних та якісних характеристик предмету закупівель, виконувався лише на 35,9%. Такі невисокі показники зумовлені тим, що лише 28 із 80 муніципалітетів оприлюднили ту кількість обґрунтувань, яка задовольняла умови вибірки. При цьому 50 міст не виконали передбачені індикатором умови. Показово, що серед них:

- 3 міста з 5 з категорії «прозорі» (Дрогобич, Мукачево, Тернопіль);
- 10 із 25 з категорії «частково прозорі» (Біла Церква, Івано-Франківськ, Кам'янське, Київ, Ковель, Коростень, Луцьк, Ужгород, Чернівці, Шостка).

Цікаво, що в окремих містах зафіксована суттєва диспропорція між кількістю обґрунтувань та кількістю проведених закупівель. Приміром, Департамент капітального будівництва Дніпровської міської ради та адміністрація Соборного району провели в 2023 році однакову кількість закупівель за конкурентною процедурою. Однак у [першому випадку](#) не вдалося знайти жодного обґрунтування технічних та якісних характеристик предметів закупівель, а в [другому](#) – [97 із 97](#).

Схожа ситуація зафіксована в Рівненській міській раді, де [управління капітального будівництва](#) оприлюднило обґрунтування для майже всіх закупівель (15 із 22), а [управління освіти](#) – лише для третини (для 47 закупівель зі 168).

2. Серед усіх поданих до АМКУ скарг – суттєва частка (20+%) стосується дискримінаційних вимог у закупівлях. Водночас Антимонопольний комітет задовольняє значну частку цих скарг (50+%).

У період воєнного стану уряд запровадив [тимчасову процедуру](#) – відкриті торги з особливостями. Вона передбачає, що учасники можуть подавати свої пропозиції за ціною, що перевищує очікувану вартість предмета закупівлі, а для проведення торгів достатньо навіть одного учасника. В такий спосіб закупівельний процес стає простішим та швидшим.

При цьому зберігається ризик, що вимоги можуть прописувати під конкретного учасника, тим самим дискримінуючи інших. Тож ще один досліджуваний у межах сфери ін-

---

⁵ Згідно з положеннями Постанови КМУ № 710 «Про ефективне використання державних коштів», бюджетні розпорядники повинні оприлюднювати обґрунтування технічних та якісних характеристик предмета закупівлі, його очікуваної вартості до кожної конкурентної процедури закупівлі. Тож кількість обґрунтувань має бути тотожною кількості конкурентних процедур закупівель.

дикатор мав виявити, як часто замовники прописували дискримінаційні вимоги в тендерній документації у відкритих торгах із особливостями. Рівень виконання індикатора сягав 100%: його втілили 79 із 80⁶ міст. Дослідники співставили кількість задоволених АМКУ скарг щодо закупівельних умов у відкритих торгах із особливостями з усією кількістю відкритих торгів із особливостями, які оголошувала кожна досліджувана міська рада та її бюджетні розпорядники. Як засвідчило дослідження, частка задоволених скарг не перевищувала визначений у методології ліміт у 10%.

Найбільше відсоткове співвідношення задоволених до АМКУ скарг порівняно з усією кількістю оголошених відкритих торгів з особливостями у 10 містах – Білгород-Дністровському (1,7%), Вараші (1,7%), Дніпрі (2,5%), Дунаївцях (3,2%), Жовтих Водах (8,1%), Жмеринці (1,6%), Ізмаїлі (2,9%), Миргороді (6%), Мукачеві (2,2%) та Подільську (2,1%). В решті міських рад співвідношення задоволених скарг на умови тендеру та кількості проведених закупівель складало менше ніж 1,5%.

Водночас додатковий аналіз серед 20 досліджуваних обласних центрів (з яких Дніпро, Львів та Тернопіль значаться в категорії «прозорих»), двох не обласних центрів, що теж відносяться до «прозорих міст» (Дрогобич та Мукачево), та міста Києва⁷ показав, що в превалюючій частині міських рад (20 із 23) кількість скарг до АМКУ щодо тендерних умов сягає 20% та більше, якщо порівнювати з усіма скаргами, поданими до цього органу в закупівлях цієї міської ради та її бюджетних розпорядників.

Крім того, співвідношення задоволених скарг на умови тендерної документації у відкритих торгах із особливостями та усіх поданих до АМКУ скарг щодо умов у подібних закупівлях демонструє, що в половині й більше випадків орган оскарження задовольняв звернення учасників. Така ситуація характерна для 22 із 23 міських рад. Це свідчить про те, що замовники в закупівельних умовах свідомо або ні прописували дискримінаційні вимоги.

⁶ 79 із 80 міст змогли забезпечити 100% виконання індикатора, адже рівень виконання обчислюється серед тих міських рад, де ми змогли оцінити індикатори.

⁷ Ці міста обрані для додаткового аналізу з огляду на кількість закупівель, які проводять обласні центри та місто Київ, а також статус окремих міст у теперішньому дослідженні («прозорі міста»).

Таблиця 2. Оскарження умов тендерної документації у відкритих торгах із особливостями

Місто	Співвідношення скарг на умови ТД щодо усіх скарг до АМКУ, поданих у закупівлях цієї міської ради та її розпорядників бюджетних коштів (у %)	Співвідношення задоволених скарг на умови ТД щодо усіх скарг до АМКУ на умови ТД, поданих у закупівлях цієї міської ради та її розпорядників бюджетних коштів (у %)
Вінниця	9,3	100
Дніпро	52,9	92
Дрогобич	33,3	66,7
Житомир	19,4	33,3
Запоріжжя	27,7	72,2
Івано-Франківськ	26,9	71,4
Київ	27,2	74,4
Кропивницький	6,9	50
Луцьк	21,6	50
Львів	26,6	76,1
Миколаїв	25,6	86,4
Мукачево	45,5	100
Одеса	36,4	81,8
Полтава	44,4	70
Рівне	22,7	60
Суми	22,7	90
Тернопіль	20,6	71,4
Ужгород	66,7	87,5
Харків	31,8	67,9
Хмельницький	30,3	60,0
Черкаси	27,8	75,0
Чернівці	31,7	76,9
Чернігів	22,2	90,0

Прозорість 2023 VS прозорість 2022: що змінилося?

За результатами дослідження 2022 року, середній рівень прозорості 70 міст сягав 37,5%, а краще виконували ті індикатори, що були вимогою законодавства. Натомість у 2023 році середній показник виконання індикаторів цими ж 70 муніципалітетами склав 41,5%⁸. Таке зростання можна пояснити двома причинами:

- частина міських рад посилила муніципальну прозорість, про що свідчить, зокрема, збільшення кількості «прозорих» та «частково прозорих» міст;
- із 40 індикаторів, які аналізували в 2022 році, шість видалили з поточної методології через неактуальність або зміни законодавства, а це хоч і несуттєво, але могло підвищити показник прозорості в 2023 році.

Водночас, якщо зіставити рівні виконання 34 індикаторів, які одночасно аналізували в 70 містах у дослідженнях 2022 та 2023 роках, можемо відзначити незначний прогрес у виконанні індикаторів.

Таблиця 3. Середні рівні реалізації 34 індикаторів у 70 містах у 2022 та 2023 роках

Вимога індикатора	Середній рівень реалізації, %	
	2022	2023
Закон	44,0	45,6
Практика	33,2	32,9
Закон + Практика	38,5	46,4

⁸ Водночас середній рівень прозорості 80 міст за 50 індикаторами становить 42,3%.

Міські ради почали краще втілювати індикатори, які є законодавчою вимогою, а також ті, що поєднують у собі вимоги закону та найкращі практики управління⁹. Це могло відбутися внаслідок адаптації до умов воєнного стану та налагодження управлінських процесів у нових обставинах.

Крім того, частина міст могла усвідомити, що воєнний стан – все ж не привід для того, щоб обмежувати прозорість, бо вона навпаки посилює стійкість та ефективність громад. При цьому рівень виконання такого типу індикаторів досі не перевищує 50%. Тож містам ще є над чим працювати, особливо беручи до уваги той факт, що індикатори, які вимагає чинне законодавство, підлягають обов'язковому втіленню.

В розрізі індикаторів найбільшу позитивну динаміку порівняно з 2022 роком показали індикатори, що стосуються:

- інформування про роботу бізнесу в умовах воєнного стану (48,6 → 75,7%);
- оприлюднення реєстрів реклами та об'єктів нерухомого майна (20,3 → 39,3% та 25 → 45,6% відповідно);
- трансляції пленарних засідань міської ради (33,6 → 52,1%);
- мінімізації внесених «з голосу» питань на засіданні міської ради, що не були попередньо анонсовані в проекті порядку денного (28,8 → 50 %);
- публікації переліків договорів оренди земельних ділянок та забезпечення повноти інформації в них (13,6% → 30,0%).

Усі вони є або повністю законодавчими вимогами, або одночасно поєднують вимоги нормативно-правових актів та найкращі практики. Тож міста не мають опції виконувати чи не виконувати індикатор, якщо в його основі лежить імперативна законодавча норма.

Натомість від'ємну динаміку виконання демонстрували індикатори, які передбачали:

- ◆ публікацію актуальних переліків наборів даних, обов'язкових до оприлюднення ОМС, та інформування про те, чи обмежувала ОМС доступ до окремих наборів (72,9 → 24,3%);
- ◆ анонсування засідань громадської ради з житлових питань та публікації протоколів (37,5 → 26,5%);
- ◆ подання онлайн-заявки на отримання соціальних послуг та відстежування її статусу (27,2 → 16,4%);
- ◆ дистанційну реєстрацію дітей до закладів середньої та загальної освіти (71,4 → 57,9%);

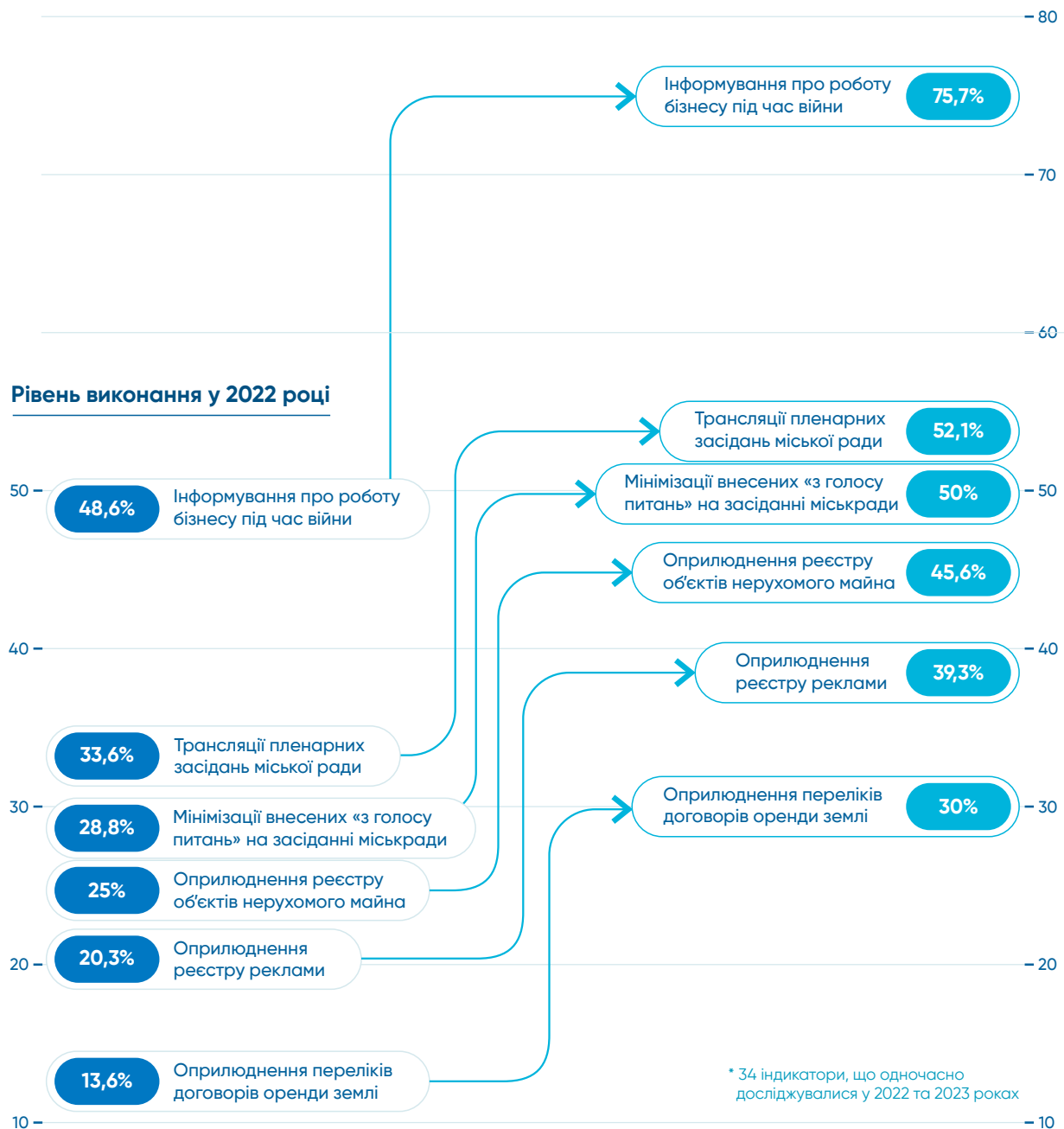
---

⁹ Принцип та модель публічного управління, в фокусі якої реалізація повноважень органів державної влади і місцевого самоврядування в тісній співпраці з громадськістю та усіма зацікавленими сторонами з метою розв'язання проблем та запитів громади: www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/Book_BenchmarkingDV-2_148x210_web.pdf

- ◆ публікацію в електронній торговій системі Prozorro.Продажі та на вебсайті орендодавця переліків майна, щодо яких ухвалено рішення про передачу в оренду (68,1 → 61,4%);
- ◆ деталізацію проєктів рішень щодо землі та уникнення «пакетного» голосування (32,6 → 26,4%).

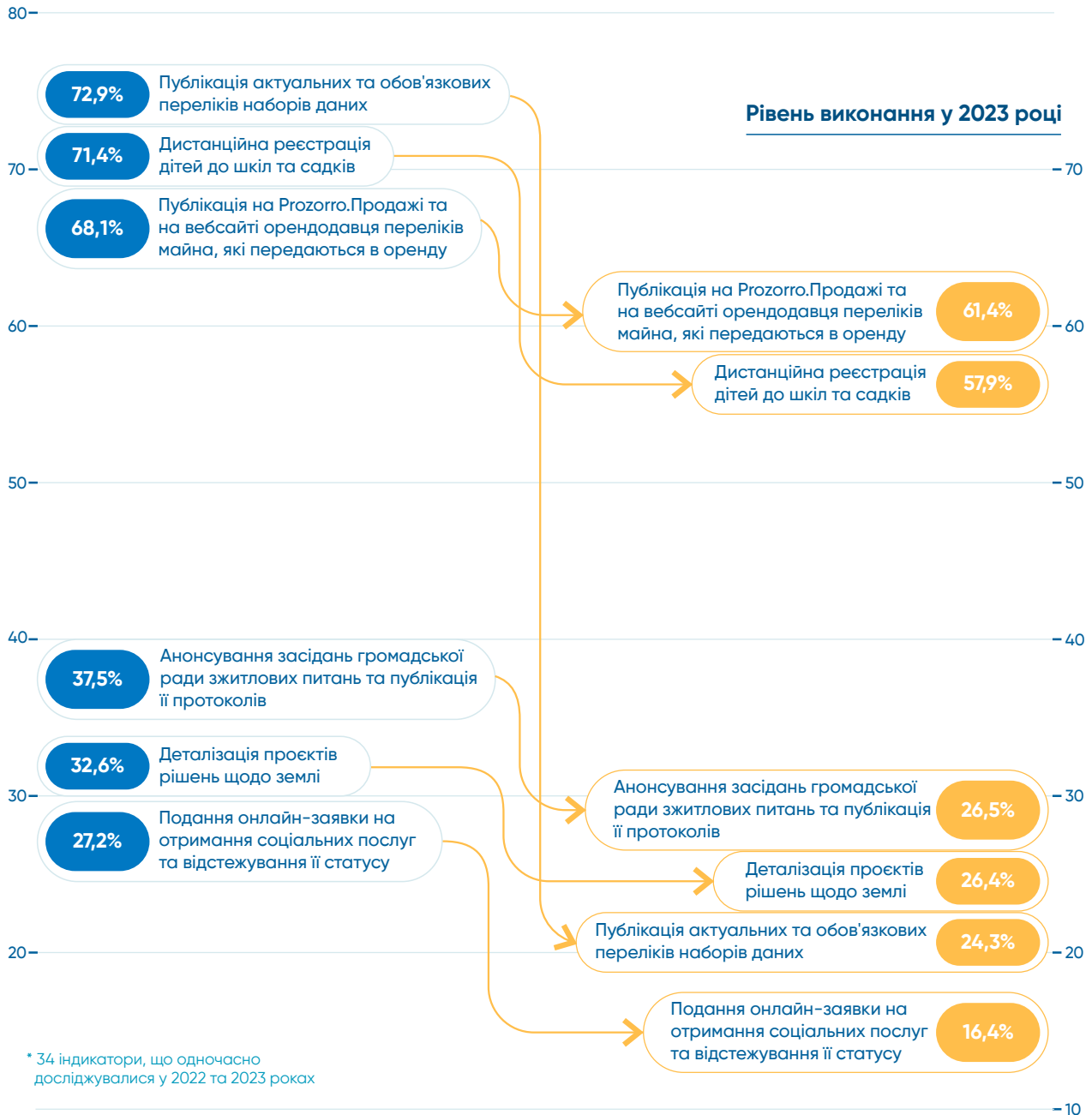
Індикатори* з найбільшою динамікою серед 70 міст у 2023 році

Рівень виконання у 2023 році

Індикатори* з найбільшим регресом серед 70 міст у 2023 році

Рівень виконання у 2022 році

Насамперед це відбулося через розширення умов, необхідних для виконання індикаторів. Наприклад, якщо у 2022 році для реалізації індикатора, що стосувався роботи громадської комісії з житлових питань, було достатньо анонсування її засідань, то в 2023 році методологія передбачала також наявність протоколів.

Те саме відбулося з індикатором, який передбачав, що буде оприлюднений перелік наборів даних, обов'язкових до оприлюднення міськрадою та підпорядкованими їй розпорядниками інформації. У 2022 році аналітики лише фіксували наявність таких переліків, натомість у 2023 році — запитували про наявність актуального для досліджуваного періоду переліку із зазначенням тих наборів, до яких у період воєнного стану міська рада вирішила обмежити доступ.

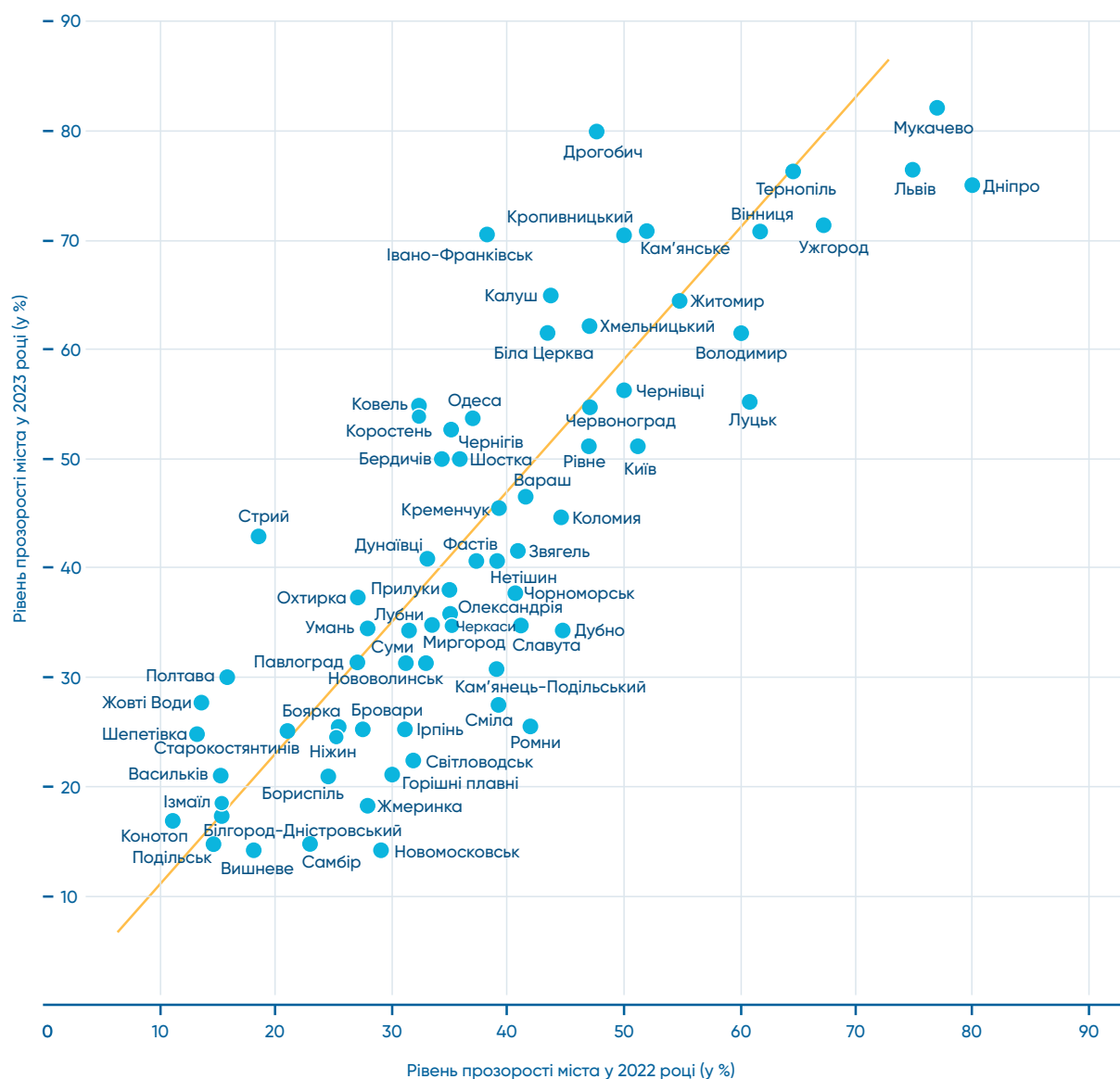
Така зміна в підході до оцінювання відбулася через проведене наприкінці 2022 року дослідження, яке засвідчило, що 18 обласних центрів з 1026 обов'язкових наборів оприлюднюють лише чверть ([258 наборів](#)). Інакше кажучи: між декларованим переліком та реальним є суттєва відмінність, і містам варто чітко ідентифікувати, що саме вони припинили публікувати і чому. Надалі ця інформація допоможе проаналізувати, наскільки правомірними були такі дії, чи передбачали вони проведення трискладового тесту і чи не переважає суспільна користь шкоду, яка може бути в разі, якщо ці дані оприлюднять.

При цьому ОМС справді стали гірше виконувати ОМС справді стали гірше виконувати деякі індикатори, оскільки мало зацікавлені їх утілювати, оскільки мало зацікавлені їх утілювати. Так, через посилені безпекові ризики в перший рік повномасштабного вторгнення 67 міських рад з-поміж 70 забезпечували можливість подати дистанційні заявки на реєстрацію дітей до шкіл та/або садків. Водночас у 2023 році цей показник серед тієї ж вибірки міст склав 59 муніципалітетів. Деякі освітні заклади почали використовувати дистанційну реєстрацію дітей до закладів освіти лише на вихідних та якщо заявники перебувають за кордоном, тобто коли вони фізично не можуть подати документи.

Також аналітики зафіксували сильний зв'язок між рівнями виконання індикаторів 70 містами в 2022 та 2023 роках. Інакше кажучи: що більшу кількість індикаторів місто виконувало в перший рік повномасштабного вторгнення, то кращими були його шанси зберегти та посилити прозорість на другий рік великої війни, і навпаки. Про це свідчить коефіцієнт кореляції Пірсона на рівні 0,8.

Взаємозв'язок рівнів прозорості 70 міст у 2022 та 2023 роках

Водночас у розрізі категорій, які отримали міські ради, зафіксовано обмежений прогрес. Жодне з 13 міст, які в 2022 році мали статус «прозорих» чи «частково прозорих», не змінило своїх позицій у 2023 році. При цьому лише 14 міських рад підвищили свій статус. Йдеться про такі міста:

→ Бердичів	«непрозоре»	→	«частково прозоре»
→ Біла церква	«непрозоре»	→	«частково прозоре»
→ Дрогобич	«непрозоре»	→	«прозоре»
→ Івано-Франківськ	«непрозоре»	→	«частково прозоре»
→ Калуш	«непрозоре»	→	«частково прозоре»
→ Ковель	«непрозоре»	→	«частково прозоре»
→ Коростень	«непрозоре»	→	«частково прозоре»
→ Одеса	«непрозоре»	→	«частково прозоре»
→ Рівне	«непрозоре»	→	«частково прозоре»
→ Тернопіль	«частково прозоре»	→	«прозоре»
→ Хмельницький	«непрозоре»	→	«частково прозоре»
→ Червоноград	«непрозоре»	→	«частково прозоре»
→ Чернігів	«непрозоре»	→	«частково прозоре»
→ Шостка	«непрозоре»	→	«частково прозоре»

Поступ Дрогобича й Тернополя, які отримали статус «прозорі міста», відбувся завдяки тому, що вони почали краще виконувати низку індикаторів, зокрема тих, що стосувалися реєстрів реклами, відомостей про житлові приміщення у власності громади, а також переліків договорів оренди земельних ділянок, чинних регуляторних актів та осіб, що прийняті поза конкурсом на службу в ОМС.

Водночас прогрес решти міських рад, що одержали категорію «частково прозорі», став можливим, оскільки вони почали втілювати індикатори зі сфери комунального майна та землі, інформації про роботу ОМС, реагування на виклики війни, а також доступу та участі. Так, у 2023 році ці муніципалітети теж оприлюднювали переліки договорів оренди земельних ділянок, рекламних засобів і конструкцій, об'єктів нерухомого майна комунальної форми власності. Крім того, міські ради публікували важливу для ВПО інформацію, зокрема про житло, постановку на облік, видачу гуманітарної допомоги та роботу. Також зафіксовано, що збільшилася кількість трансляцій засідань міської ради та виконавчого комітету. Зрештою муніципалітети оприлюднювали протоколи за підсумками засідань міськради та її органів, уникали внесення з голосу значної кількості питань та деталізували проекти рішень щодо землі, вказуючи дані про об'єкт і суб'єкт земельних відносин.

І насамкінець, окремі міста вдавалися до технологічних рішень, створюючи чи покращуючи версії вебсайту для людей із порушеннями зору, а також запроваджуючи е-аукціони з продажу прав на розміщення тимчасових споруд (Хмельницький та Калуш).

Прифронтові міста та їхні результати

У 2022 році в дослідженні прозорості брали участь 70 тилових міст, які входять до переліку 100 найбільших міст України, окрім населених пунктів Миколаївської, Херсонської, Запорізької, Донецької, Луганської та Харківської областей. У 2023 році ситуація в країні суттєво змінилась, і програма вирішила охопити оцінюванням 80 міст. Тепер вони представляють усі області України, окрім Донецької, Луганської та Херсонської.

Після річної перерви до дослідження знов доєдналися міські ради Запоріжжя, Кривого Рогу, Лозової, Марганця, Миколаєва, Нікополя, Первомайська, Покрова, Харкова та Южноукраїнська. Ці муніципалітети посідали дуже різні місця в довоєнному Рейтингу прозорості 100 найбільших міст України (від 8 позиції Покрова до 84 позиції Первомайська). Повномасштабне вторгнення також по-різному вплинуло на їхню долю. Наприклад, Марганець був визнаний на якийсь час територією активних бойових дій, а Покров і Кривий Ріг не належали до цього переліку. Нікополь досі є територією активних бойових дій, водночас там дозволена діяльність користувачів реєстрів, а мешканці отримують доступ до адміністративних послуг. П'ять із 10 міст залишаються територією можливих бойових дій. Запоріжжя [пережило](#) в 2023 році найбільшу кількість повітряних тривог серед усіх 80 міст, а населені пункти Дніпропетровської області – загрози артилерійського обстрілу.

Таблиця 4. Відомості про прифронтові міста в Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих рф (станом на 08.03.2024)

Місто	Область	Території активних бойових дій		Території можливих бойових дій		Території активних бойових дій, на яких функціонують державні електронні інформаційні ресурси	
		Дата початку бойових дій	Дата завершення бойових дій	Дата початку бойових дій	Дата завершення бойових дій	Дата початку бойових дій	Дата завершення бойових дій
Покров	Дніпропетровська						
Миколаїв	Миколаївська	26.02.2022	11.11.2022	11.11.2022			
Нікополь	Дніпропетровська	21.07.2022	31.05.2023			31.05.2023	
Кривий Ріг	Дніпропетровська						
Запоріжжя	Запорізька	12.03.2022	31.12.2022	01.02.2023			
Харків	Харківська	24.02.2022	15.09.2022	15.09.2022			
Лозова	Харківська			24.02.2022			
Южноукраїнськ	Миколаївська						
Марганець	Дніпропетровська	09.09.2022	31.05.2023	13.10.2023		31.05.2023	13.10.2023
Первомайськ	Миколаївська						

Проте в цих містах протягом 2023 року й надалі належним чином функціонувало місцеве самоврядування. Муніципалітети відповіли на запити програми, і це дало можливість проаналізувати, наскільки суттєво близькість бойових дій, руйнування об'єктів критичної та соціальної інфраструктури, житлового фонду, погіршення рівня соціально-економічного розвитку та переміщення населення до інших регіонів вплинули на рівень прозорості ОМС.

Як уже зазначалося, серед 10 прифронтових міст є як лідери Рейтингу прозорості 2021 (Покров, Миколаїв), так і міста, які посідали місця ближче до його кінця (Марганець, Первомайськ). Результати 2023 року засвідчили, що війна мало вплинула на підходи міст до прозорості — вони й надалі діяли відповідно до попереднього досвіду. Покров та Миколаїв потрапили в категорію «частково прозорих», тоді як 8 інших міст — в категорію «непрозорих». Найнижчі рівні виконання зафіксовані в Марганця та Первомайська. Суттєво ускладнилась ситуація з прозорістю лише в Нікополі.

На рівні окремих маркерів **найкраще прифронтові міста впоралися з індикаторами**, що стосувалися: частки задоволених скарг на умови тендерних документів (усі 10 міст повністю виконали його), оприлюднення рішень міської ради, виконавчого комітету та розпоряджень міського голови (9 міст), розробки Програми економічного та соціального розвитку громади, що враховує воєнні та повоєнні виклики, та щоквартального поширення звітів про виконання бюджету (по 8 міст).

Серед індикаторів, які не виконало жодне з прифронтових міст, опинилися анонсування засідань органів міської ради (їх або взагалі не було, або публікувались анонси засідань лише одного органу), наявність системи електронної реєстрації заяв на житло, проведення електронних аукціонів на розміщення об'єктів сезонної торгівлі та МАФів.

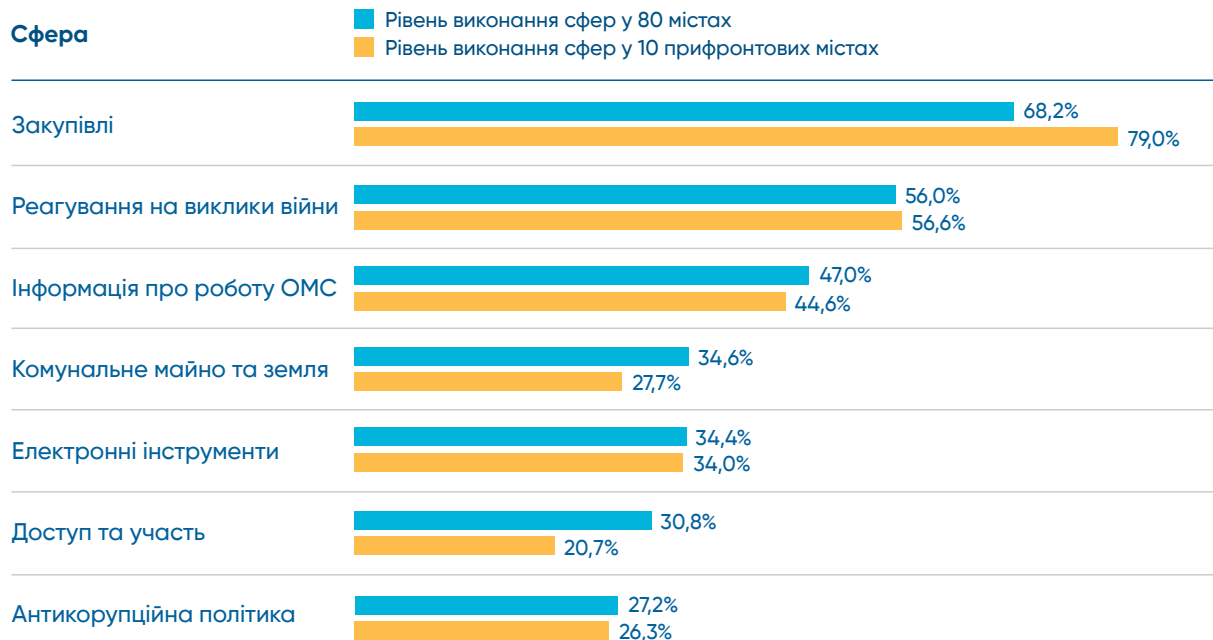
Цікавими виявились також результати аналізу відповідей муніципалітетів на запити. Відсутність переліку об'єктів нерухомого майна комунальної форми власності пояснювали особливими обставинами воєнного стану та міркуваннями безпеки в п'яти випадках, відсутність переліку наборів відкритих даних та переліку договорів про оренду земельних ділянок – у чотирьох. Харків 10 разів посилався на умови війни в коментарях до індикаторів, які не виконав повністю, тоді як Нікополь – чотири, а Первомайськ – жодного.

Кількість індикаторів, які прифронтові міські ради не виконали повністю, посилаючись на обставини воєнного часу

Місто	Кількість індикаторів
Харків	10
Марганець	9
Запоріжжя	9
Миколаїв	7
Кривий Ріг	4
Нікополь	4
Лозова	3
Покров	1
Южноукраїнськ	1
Первомайськ	0

Якщо порівнювати середні показники виконання сфер 10 міськими радами з відповідними значеннями для всіх 80 муніципалітетів України, то можна констатувати, що тенденція однакова – найкраще виконувались індикатори сфери закупівель, реагування на виклики війни та інформування про роботу ОМС. А от що стосується рівнів виконання, то в прифронтових міст вони виявились помітно нижчими у сферах доступу та участі, а також комунального майна та землі.

Виконання сфер: усі міста vs прифронтові міста

Сфера доступу та участі взагалі стала найпроблемнішою для прифронтових громад (середній показник виконання для 10 міст – 20,7%, для 80 міст – 30,8%). Марганець, Нікополь і Первомайськ повністю не виконали індикатори. Як пояснили Марганецький та Нікопольський муніципалітети, трансляції засідань міської ради та її органів не ведуться у зв'язку з безпековою ситуацією. Що ж стосується публікації анонсів, то Нікополь поширював лише анонси засідань ради. Два інші міста взагалі не попереджали мешканців про свої засідання.

Тут необхідно зауважити, що у своїх відповідях на запит програми «Прозорі міста» стосовно маркерів сфери Запоріжжя та Марганець тричі, а Кривий Ріг і Нікополь двічі пояснювали, що не виконали індикатори, керуючись вимогами безпеки в умовах воєнного стану. Всі інші міста не посилались на безпекову складову своїх рішень.

Натомість Лозова, Миколаїв і Покров змогли весь рік транслювати пленарні засідання рад. Цей факт, а також повний спектр анонсування, публікація протоколів засідань громадської комісії з житлових питань, наявність розширеного функціоналу у версії вебсайту для користувачів з порушеннями зору зробило Покров лідером серед прифронтових міст у сфері доступу та участі (57,1% виконання).

Дещо кращий результат продемонстрували міста у **сфері антикорупційної політики** (середній показник виконання 26,3%). Кривий Ріг став єдиним муніципалітетом, який повністю виконав умови обох індикаторів: опублікував [звіт](#) про наявність гуманітарної

допомоги і критерії її розподілу, а також усі три посадові особи міської ради подали річні е-декларації за 2021 та/або 2022 роки до 12 жовтня 2023 року.

Міські ради Лозової та Покрова поширили узагальнені звіти про отриману гуманітарну допомогу, а двоє їхніх службовців за власним бажанням відзвітували про статки. Цей результат забезпечив муніципалітетам 50% виконання індикаторів сфери. Чотири ж прифронтові міські ради — Запоріжжя, Первомайськ, Харків, Южноукраїнськ — продемонстрували свою неготовність знижувати корупційні ризики в публічному секторі, оскільки не надали звіти щодо гуманітарної допомоги і не здійснили добровільне е-декларування.

А ось у **сфері комунального майна та землі** (середній показник виконання для 10 міст — 27,7%, для 80 міст — 34,6%) не фіксували випадки, коли муніципалітети повністю не реалізували індикатори прозорості. Однак три міста — Марганець, Первомайськ і Харків — привернули до себе увагу дуже низьким рівнем виконання.

Кейс Харкова потребує окремої згадки. В чотирьох із 10 своїх відповідей на запит щодо індикаторів сфери муніципалітет посилався на Міністерство цифрової трансформації, яке вилучило з публічного доступу його набори даних з Єдиного державного вебпорталу відкритих даних до повного звільнення території області від окупантів. Місцевий портал відкритих даних також тимчасово недоступний. Ще у двох коментарях міська рада повідомила, що земельні торги у Харкові не проводили, враховуючи воєнний стан, і що приватизація також призупинена, оскільки Харківська міська територіальна громада (МТГ) залишається територією можливих бойових дій. Що стосується статусу Харківської МТГ у [Переліку](#) територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих рф, то він нічим не відрізняється від статусу Миколаївської МТГ (див. табл. 4). Але, на відміну від Харкова, рівень виконання сфери в Миколаєва дорівнює 50%. Замість посилатися на відсутність доступу до порталів відкритих даних, муніципалітет розмістив майнові та земельні реєстри на своєму офіційному сайті.

А найкращий результат у сфері продемонстрував Покров — 75% виконання індикаторів, що в 2,2 рази вище, ніж у середньому по країні. Він також виявився єдиним серед прифронтових міст, хто частково реалізував індикатор, пов'язаний з публікацією переліку рухомого майна — поширив дані про спецтехніку, яку використовували для надання комунальних послуг, благоустрою, будівельних та ремонтних робіт у 2023 році.

В умовах війни **сфера електронних інструментів** (середній показник виконання 34%) мала б бути такою, до якої прикута особлива увага муніципалітетів прифронтових міст, де майже постійно лунають сигнали тривоги. Натомість, як вже зазначалося, в усіх 10 містах не проводили електронні аукціони на розміщення об'єктів сезонної торгівлі та МАФів, а також відсутні інструменти для електронної подачі заявок на поліпшення житлових умов.

Ще однією проблемою стала неможливість подати електронну заяву на отримання послуги або місця в установах соціальної допомоги. Лише [Покров](#) та [Миколаїв](#) ви-

користовують прості в реалізації онлайн-форми, за допомогою яких мешканці цих міст, не наражаючи себе на додаткову небезпеку, можуть повідомити про потребу в соціальних послугах.

Єдиний електронний сервіс, який забезпечили майже всі прифронтові муніципалітети — можливість надіслати електронне звернення. Сім міських рад активно використовують такі інструменти у своїй роботі. Нікополь повідомив, що закінчить розробку «Електронної приймальної Нікопольської міської ради» в лютому 2024 року.

В інших трьох сферах прифронтові міські ради, як і загалом українські муніципалітети, проявили себе значно краще, ніж у вже згаданих.

У **сфері закупівель** (середній показник виконання для 10 міст — 79%, для 80 міст — 68,2%) всі міста вдало пройшли перевірку індикатора, який стосувався задовolenня АМКУ скарг щодо умов тендерної документації. В абсолютних значеннях найбільшою кількістю задовolenня скарг була в торгах, оголошених у Запоріжжі (26) та Кривому Розі (21).

Що стосується другого маркера прозорості, в якому перевіряли, чи оприлюднили міська рада, її виконавчі органи, комунальні підприємства, установи й організації обґрунтування технічних та якісних характеристик предметів закупівель, то його виконала половина прифронтових міст — Миколаїв, Нікополь, Покров, Харків та Южноукраїнськ.

Результати муніципалітетів у сфері **інформації про роботу ОМС** виявились трохи нижчими за загальноукраїнські (середній показник виконання 44,6%). Але успіхи саме в цій сфері сильною мірою дозволили Покрову (84,6% виконання) та Миколаєву (70,8%) потрапити до категорії «частково прозорих» міст. Отримати стовідсотковий результат Покрову завадили лише наявність більшого, ніж передбачав індикатор, відсотка «пакетів» серед проєктів рішень у сфері земельних відносин, відсутність відомостей щодо наборів відкритих даних, доступ до яких обмежено до закінчення дії воєнного стану, а також те, що не було дотримано строку анонсування в один робочий день звіту міського голови.

Загалом майже всі міста оприлюднили рішення міської ради, виконавчого комітету та розпоряджень міського голови (виключення — Марганець). 8 із 10 муніципалітетів що-кварталу поширювали звіти про виконання бюджету (окрім Марганця і Первомайська). Шість міських рад опублікували на своїх вебсайтах та на Єдиному державному (або міському) порталі відкритих даних перелік чинних регуляторних актів. Миколаїв зазначив у коментарі, що розміщення наборів даних для територіальних громад Миколаївської області на data.gov.ua обмежене через дію воєнного стану. Проте це не завадило Южноукраїнську поширити відповідний перелік. Харків знову нагадав про обмеження Мінцифрою доступу до наборів даних на data.gov.ua. Однак разом із Лозовою і Первомайськом не поширив актуальний для 2023 року [перелік](#) навіть на своєму вебсайті.

Найменш реалізованим у сфері виявився індикатор, пов'язаний з деталізацією проєктів рішень у сфері земельних відносин — лише Миколаїв повністю виконав цю умову. Також

проблемними були два маркери прозорості, пов'язані з виконанням Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню в формі відкритих даних. Йдеться про оприлюднення титульних списків на проведення капітального та поточного ремонту, будівництва, реконструкції та благоустрою (повністю не реалізували 7 міст) і даних про зелені насадження, що підлягають видаленню (також повністю не реалізували 7 муніципалітетів). Запоріжжя у своїй відповіді на запит зазначило, що, відповідно до [поста-нови](#) КМУ від 12.03.2022 № 263, оприлюднення даних про зелені насадження взагалі призупинено.

І, нарешті, **сфера реагування на виклики війни**, результати виконання якої було складно передбачити для прифронтових громад через велику групу індикаторів, пов'язаних з ВПО та комісіями з розгляду питань щодо надання компенсації за пошкоджені / знищені об'єкти нерухомого майна.

З одного боку, йдеться про міста, які постійно перебувають під ракетними обстрілами, в яких гинуть мирні мешканці, руйнується житло, об'єкти інфраструктури. З другого – дослідження показало, що в дев'яти містах створені Ради з питань ВПО (виняток – Нікополь), тобто в громадах проживає значна кількість переселенців.

Найкраще у міських рад вийшло повідомляти, як отримати компенсацію за тимчасове розміщення переміщених осіб – шість муніципалітетів повністю виконали індикатор. Гіршими виявились справи з корисною для ВПО інформацією, поширюваною в окремому розділі на сайті, у застосунку тощо. У повному обсязі це вдалося чотирьом містам (Запоріжжя, Кривий Ріг, Лозова, Харків). А щодо можливості брати реальну участь у місцевому самоврядуванні, то прифронтові муніципалітети виявились неготовими надати її переселенцям – лише в трьох із 10 міст ВПО становлять принаймні половину складу Ради і головою є представник переміщених осіб (Лозова, Первомайськ, Южноукраїнськ).

Що стосується іншого важливого аспекта роботи прифронтових міських рад під час війни – ухвалення рішень про надання компенсацій за пошкоджені / знищені об'єкти нерухомого майна, то відповідні комісії створені в усіх містах окрім Первомайська. В Лозовій, Марганці, Нікополі, Харкові та двох районах Кривого Рогу працюють по дві комісії (див. Додаток 2). Але лише Миколаїв і Лозова повідомили про місцезнаходження комісій, доступні засоби зв'язку з ними та порядок роботи. І лише три міські ради (Запоріжжя, Лозова, Марганець) забезпечили, щоб у складі комісій з розгляду питань щодо надання компенсації за пошкоджені об'єкти третину складали представники громадськості.

Постійні згадки Лозової не випадкові – вона продемонструвала найкращий результат у сфері (85% виконання при середньому показнику для прифронтових міст 56,6%). Лише цей муніципалітет повною мірою залучив громадськість до роботи консультативно-дорадчих органів, тоді як Кривий Ріг, Покров та Харків не змогли забезпечити ані передбачену законом частку представників громадськості в складі комісії, ані ре-

комендовану урядом частку переселенців у складах Рад з питань ВПО. Тільки міська рада Лозової протягом 2023 року поширювала в повному обсязі інформацію про ухвалені рішення щодо надання компенсацій за пошкоджені об'єкти – і [статистику](#), і [рішення](#) комісії із зазначенням сум компенсацій.

Лозова також вчасно актуалізувала перелік укриттів цивільного захисту і затвердила Програму економічного та соціального розвитку громади на 2024–2026 роки, яка враховує воєнні та повоєнні виклики. Хоча тут вона вже не була поодиноким: шість прифронтових міст оновили перелік укриттів у другій половині 2023 року і вісім – розробили відповідні програми.

Підсумовуючи результати оцінки прозорості прифронтових міських рад, можна констатувати, що попри надзвичайно складну безпекову ситуацію, брак ресурсів, середній показник виконання ними індикаторів (39,4%) був лише трохи меншим за середній показник по країні (42,3%). Причини невиконання носили як суб'єктивний, так і об'єктивний характер. Тільки суб'єктивними причинами можна пояснити, наприклад, низький показник виконання у сферах антикорупційної політики, доступу та участі, особливо враховуючи, що в 2023 році програма «Прозорі міста» спростила умови виконання критеріїв, які стосувалися анонсування та трансляції засідань, через застереження щодо безпекових ризиків. Лише муніципалітети несуть відповідальність за те, що громадськість недостатньо залучають до процесу консультацій під час формування та реалізації державної політики.

Водночас на результати оцінювання вплинули і проблеми, які носять загальнонаціональний характер. Насамперед йдеться про очевидну неузгодженість державної політики в сфері відкритих даних. Проте масова розробка Програм економічного та соціального розвитку громад засвідчила, що, незважаючи на постійні обстріли і втрати, прифронтові міські ради продовжують визначати стратегічні цілі та пріоритети розвитку, намагаються забезпечити ефективність в управлінні ресурсним потенціалом громад, щоби міста й надалі функціонували та розвивалися.

Відкриті дані: ситуація в містах у 2023 році

Повномасштабне вторгнення росії вплинуло не тільки на безпеку регіонів та громадян, але й на безпеку даних. Водночас закриття доступу до низки реєстрів та геоінформаційних систем з метою захистити інформацію від ворога призвело до суттєвого регресу в сфері відкритості даних.

З часом у тилкових регіонах відновив свою роботу [Портал відкритих даних](#), а окремі ради запустили місцеві портали, як-от [Мукачівська](#). Наша країна навіть повернула собі лідерство в Європейському рейтингу відкритих даних Open Data Maturity, посівши [3 сходинку](#). Однак результати [Індексу якості відкритих даних](#) в Україні свідчать, що вони відповідають міжнародним вимогам лише на 42%, а частина наборів, що має бути публічною, досі залишається закритою.

В рамках дослідження стану прозорості міських рад у 2023 році майже чверть індикаторів (12 із 50) стосувалися оприлюднення муніципалітетами інформації, що прямо чи опосередковано передбачена Постановою КМУ № 835 [«Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних»](#). Аналіз 80 міст показав, що жоден індикатор не втілювався усіма муніципалітетами, навіть попри те що вимоги документа чинні. Крім того, методологія передбачала, що в разі збоїв у роботі Порталу відкритих даних, набори можна опублікувати на офіційному або іншому спеціалізованому сайті міської ради (місцевому порталі). Також в окремих індикаторах наявність даних зараховувалася навіть тоді, коли вони були не у машиночитному форматі, що частково суперечить ідеї відкритих даних. Однак для нас головною метою було зафіксувати факт, чи оприлюднила міська рада інформацію, передбачену індикатором.

При цьому поміж 12 індикаторів, пов'язаних із Постановою № 835, половина передбачає, що повне виконання можливе лише за наявності машиночитних даних. Середній рівень втілення таких індикаторів складає 30%. Найчастіше міста забезпечували машиночитний формат для реєстру чинних регуляторних актів, а найрідше – для переліків усіх об'єктів рухомого майна.

Загалом рівень виконання більшості (9 із 12) індикаторів, основою для яких є положення Постанови КМУ № 835, не перевищував 50%. Водночас найбільш реалізованими (55% і вище) були ті маркери прозорості, що мали високий рівень втілення і в довоєнний час. Наприклад, індикатор, що стосується публікації чинних регуляторних актів на сайті

міської ради та на порталі відкритих даних, був одним із найбільш виконуваних у [2021 році](#)¹⁰. Також високий рівень реалізації мали індикатори, що передбачають реагування на виклики війни та мають високий суспільний запит. Так, регулярні обстріли українських міст зробили актуальною потребу інформувати мешканців, де розташовані захисні споруди. До того ж цей індикатор і в 2022 році мав один із найвищих рівнів виконання – [63 із 70 міських рад](#) публікували інформацію про укриття цивільного захисту. Тож для збереження статусу-кво варто було лише стежити за оновленням інформації.

Таблиця 5. Виконання індикаторів, що базуються на Постанові КМУ № 835

Індикатор	Кількість міст із 80, що виконали індикатор (повністю або частково)	Рівень виконання серед 80 міст (у %)
K04: Публікація переліку наборів відкритих даних, обов'язкових для оприлюднення ОМС	33	23,7
K05: Інформація про проведення капітального та поточного ремонтів, будівництва, реконструкції та благоустрою	28	31,9
K07: Оприлюднення чинного переліку орендарів землі	32	27,2
K08: Публікація чинних регуляторних актів міської ради та її виконавчих органів	62	64,4
K11: Публікація інформації про рекламні засоби та конструкції	40	40,0
K12: Оприлюднення відомостей про житлові приміщення	16	17,8
K13-1: Публікація переліку земельних ділянок, що пропонуються для приватизації чи оренди	21	28,4
K14: Оприлюднення переліку об'єктів комунальної власності (нерухоме майно)	36	42,3
K24: Публікація даних квартирної обліку	44	55
K25-1: Інформування про розташування захисних споруд цивільного захисту комунальної власності	64	85,1
K43: Оприлюднення переліку об'єктів комунальної власності (рухоме майно)	15	11,4
K55: Публікація даних про зелені насадження, що підлягають видаленню	36	37,3

¹⁰ Тоді код цього індикатора був D04-1.

Найменш реалізованими (до 20%) є індикатори, що стосуються обліку майна – рухомого та житлових приміщень, що можуть передаватися в користування містянам. Традиційно облік житла, як зрештою і сама житлова сфера, мали одні з найнижчих рівнів виконання [в довоєнних дослідженнях](#). Відсутність такого аудиту сьогодні не тільки посилює тінізацію сфери, але й не дозволяє муніципалітетам належним чином управляти ресурсами. Особливо зараз, коли в суспільстві існує посилений запит на житло через його суттєві руйнування. Так, понад [250 тисяч](#) будівель пошкоджені чи знищені, а [24% ВПО](#) потребують допомоги з помешканням.

Водночас низький рівень виконання індикатора, що стосується формування переліків рухомого майна, насамперед зумовлений суттєвими часовими затратами, необхідними для формування такого реєстру. Крім того, індикатор є новим для адаптованої методології, що також могло позначитись на успішності його реалізації. Лише 3 міста з 80 (Кам'янське, Кропивницький, Ужгород) оприлюднили деталізовані актуальні переліки рухомого майна. Ще 12 (Вінниця, Дніпро, Дрогобич, Коломия, Кременчук, Луцьк, Мукачеве, Нетішин, Покров, Стрий, Тернопіль та Чернігів) – опублікували реєстри, що містять незначну частину інформації, зокрема про міський транспорт, службові авто, спецтехніку чи обладнання.

Характерною особливістю сфери відкритих даних і в 2023 році було обмеження доступу до окремих наборів. При цьому жодних змін, які би дозволяли це робити, зокрема до Постанови КМУ № 835, не вносили. 11 міських рад у 2023 році оновили переліки наборів даних, які підлягають оприлюдненню в формі відкритих даних, і зазначили, які з них не будуть публікуватися до завершення воєнного стану. При цьому не вдалося знайти інформації про те, чи відбувалося обмеження доступу до інформації після проведення [трискладового тесту](#)¹¹. Натомість окремі міські ради вказували, що конкретні набори не підлягають публікації з огляду на лист Міністерства цифрової трансформації від 9 серпня 2022 року № 1/06-2-6620. Про це, наприклад, зазначили в [Кропивницькому](#) та [Ужгороді](#).

Така законодавча неврегульованість суттєво погіршує ситуацію в сфері відкритих даних, адже створює простір для закриття більшої кількості наборів, ніж те передбачає безпекова ситуація. Аналітики фіксували випадки, коли міські ради обмежували доступ до наборів, що стосуються територій обслуговування загальноосвітніх навчальних закладів або переліку поданих заяв щодо безоплатної приватизації містянами землі. При цьому очевидно, що шкода від непублікації такої інформації є більшою за ризики, які можуть виникнути в ході її оприлюднення. Так, незрозуміло, в який спосіб батькам можна дізнатися про те, в яку школу можна подати заявку на зарахування дитини. А відсутність інформації про осіб, що хочуть безоплатно приватизувати землю, погіршує і без того низьку прозорість земельної сфери.

---

¹¹ Це сукупність 3 умов щодо того, чи завдасть оприлюднення інформації шкоди і наскільки виправданим буде обмеження доступу до такої інформації.

Найменш реалізованими (до 20%) є індикатори, що стосуються обліку майна – рухомого та житлових приміщень, що можуть передаватися в користування містянам. Традиційно облік житла, як зрештою і сама житлова сфера, мали одні з найнижчих рівнів виконання [в довоєнних дослідженнях](#). Відсутність такого аудиту сьогодні не тільки посилює тінізацію сфери, але й не дозволяє муніципалітетам належним чином управляти ресурсами. Особливо зараз, коли в суспільстві існує посилений запит на житло через його суттєві руйнування. Так, понад [250 тисяч](#) будівель пошкоджені чи знищені, а [24% ВПО](#) потребують допомоги з помешканням.

Водночас низький рівень виконання індикатора, що стосується формування переліків рухомого майна, насамперед зумовлений суттєвими часовими затратами, необхідними для формування такого реєстру. Крім того, індикатор є новим для адаптованої методології, що також могло позначитись на успішності його реалізації. Лише 3 міста з 80 (Кам'янське, Кропивницький, Ужгород) оприлюднили деталізовані актуальні переліки рухомого майна. Ще 12 (Вінниця, Дніпро, Дрогобич, Коломия, Кременчук, Луцьк, Мукачеве, Нетішин, Покров, Стрий, Тернопіль та Чернігів) – опублікували реєстри, що містять незначну частину інформації, зокрема про міський транспорт, службові авто, спецтехніку чи обладнання.

Характерною особливістю сфери відкритих даних і в 2023 році було обмеження доступу до окремих наборів. При цьому жодних змін, які би дозволяли це робити, зокрема до Постанови КМУ № 835, не вносили. 11 міських рад у 2023 році оновили переліки наборів даних, які підлягають оприлюдненню в формі відкритих даних, і зазначили, які з них не будуть публікуватися до завершення воєнного стану. При цьому не вдалося знайти інформації про те, чи відбувалося обмеження доступу до інформації після проведення [трискладового тесту](#)¹¹. Натомість окремі міські ради вказували, що конкретні набори не підлягають публікації з огляду на лист Міністерства цифрової трансформації від 9 серпня 2022 року № 1/06-2-6620. Про це, наприклад, зазначили в [Кропивницькому](#) та [Ужгороді](#).

Така законодавча неврегульованість суттєво погіршує ситуацію в сфері відкритих даних, адже створює простір для закриття більшої кількості наборів, ніж те передбачає безпекова ситуація. Аналітики фіксували випадки, коли міські ради обмежували доступ до наборів, що стосуються територій обслуговування загальноосвітніх навчальних закладів або переліку поданих заяв щодо безоплатної приватизації містянами землі. При цьому очевидно, що шкода від непублікації такої інформації є більшою за ризики, які можуть виникнути в ході її оприлюднення. Так, незрозуміло, в який спосіб батькам можна дізнатися про те, в яку школу можна подати заявку на зарахування дитини. А відсутність інформації про осіб, що хочуть безоплатно приватизувати землю, погіршує і без того низьку прозорість земельної сфери.

---

¹¹ Це сукупність 3 умов щодо того, чи завдасть оприлюднення інформації шкоди і наскільки виправданим буде обмеження доступу до такої інформації.

Водночас, якщо належним чином не опублікувати набори відкритих даних, громадськість не зможе контролювати дії влади на місцях, зокрема щодо можливих зловживань, а в подальшому й вести ефективний діалог, щоби вирішувати локальні проблеми чи брати участь у формуванні локальних політик. Крім того, це ще одна перешкода на євроінтеграційному шляху, оскільки Єврокомісія зафіксувала суттєве послаблення можливостей для містян та активістів моніторити роботу муніципалітетів. З огляду на це, питання доступу до даних та їхньої оновлюваності необхідно врегулювати найближчим часом.

Так, Міністерству цифрової трансформації варто повторно проаналізувати, чи досі існують безпекові загрози для міст під час публікації ними тих наборів даних, доступ до яких радили обмежити в листі від 9 серпня 2022 року. Також необхідно публічно прокомунікувати, яку саме інформацію розпорядникам рекомендують не публікувати або приховати з відкритого доступу. Беручи до уваги те, що міста під час обмеження доступу до наборів офіційно посилаються на поради центральних органів влади, це дозволить уникнути зловживань, зокрема з боку муніципалітетів.

Натомість якщо рекомендації Мінцифри зміняться, міським радам, підпорядкованим їм виконавчим органам та юридичним особам, потрібно оновити переліки наборів даних, що обов'язкові до оприлюднення. Якщо ж профільне міністерство не рекомендуватиме обмежувати доступ до жодного з наборів даних, невідкладно й відповідно до вимог Постанови № 835 поновити їхню публікацію.

Рекомендації містам:

Забезпечити належний доступ містян до процесів ухвалення рішень через:

- трансляції засідань міської ради та її органів (виконавчого комітету, постійних комісій міської ради), а також попереднє їх анонсування;
- залучення громадян до діяльності консультативно-дорадчих органів, як-от рад з питань ВПО, комісій щодо розгляду заяв про надання компенсації за знищене майно та громадських комісій щодо житлових питань;
- розробку сайту для користувачів із порушеннями зору.

Чому це важливо?

В умовах найбільшої за часи незалежності міграційної кризи ([3,7 мільйона українців](#) мають статус внутрішньо переміщених осіб) та безпрецедентних безпекових ризиків можливість громадян впливати на місцевий контекст суттєво послабшала. Проведення онлайн-трансляцій засідань міської ради та її органів – інструмент, що дозволяє мешканцям включатися в політичний порядок денний, а також за потреби реагувати на ухвалені рішення. Натомість залучення громадян, зокрема й ВПО, до розробки політик дозволить зробити їх ефективнішими та доказовішими. Водночас створення версій сайту для користувачів з порушеннями зору – це про реалізацію права щонайменше [19 тисяч осіб](#) мати доступ до інформації та впливати на місцеву владу. З огляду на активні бойові дії, що тривають, кількість таких людей може зрости. Тож потреба в адаптованих вебверсіях сайту є дедалі гострішою.

Розробити сервіси та інструменти, які полегшують адаптацію мешканців до викликів війни та спрощують доступ до послуг в умовах суттєвих безпекових ризиків, зокрема:

- створити можливість дистанційно подавати заяви на соціальні, освітні та житлові послуги;
- забезпечити майданчики для комунікації влади та містян (системи подачі електронних петицій, контактні центри та форми для скарг, канали інформування для ВПО);
- оприлюднити та актуалізувати переліки споруд, які призначені для укриття населення (за можливості – у вигляді мапи).

Чому це важливо?

Ефективне та швидке реагування на проблеми, спровоковані масштабними руйнуваннями інфраструктури, суттєвими потребами в житлі, завданою психологічною, фізичною та матеріальною шкодою, можливе, якщо запровадити електронні інструменти. Вони дозволяють оптимізувати ресурси, зменшуючи кількість залучених працівників, час на прийняття заяв та обсяги паперової роботи. Крім того, це прозорий спосіб надавати послуги, який забезпечує відчуття інклюзивності – до розподілу ресурсів мають доступ усі соціальні групи, незалежно від їхнього статусу чи фінансових можливостей. Зрештою можливість подати скаргу чи петицію – ще один інструмент включення містян у процеси ухвалення рішень чи реагування на поточні проблеми.

Про важливість повного та регулярно оновлюваного переліку укриттів годі й говорити. Тільки за останній рік українці чули сигнал тривоги [16 тисяч разів](#), а кількість запущених росією ракет з початку повномасштабного вторгнення сягнула [7,5 тисяч ракет](#).

Здійснювати прозорий кадровий відбір, публікуючи інформацію про осіб, яких призначили поза конкурсом.

Чому це важливо?

Це дозволить повернути процесу кадрового відбору хоча б мінімальну прозорість, послаблення якої помічають і міжнародні партнери (Єврокомісія), а також посилить довіру до призначених посадовців.

Забезпечити можливості для моніторингу роботи влади шляхом:

- звітування міського голови;
- щоквартального оприлюднення звітів про виконання міського бюджету;
- публікації документів, ухвалених міською радою, її органами та посадовими особами вчасно та в передбачений законодавством термін;
- дотримання принципів оновлюваності інформації з обов'язковим зазначенням дати оприлюднення та актуалізації даних.

Чому це важливо?

Ці законодавчі вимоги покликані посилити підзвітність та підконтрольність місцевої влади громаді, а також поінформованість її мешканців про поточний стан справ у сфері муніципального управління та ухвалені рішення. Натомість регулярна оновлюваність даних із інформування про те, коли це було зроблено, дозволить бізнесу та містянам зрозуміти, наскільки актуальними вони є.

Забезпечити прозорий облік та розподіл гуманітарної допомоги, що надходить муніципалітетам.

Чому це важливо?

Запит на допомогу досі мають [мільйони українців](#). При цьому скандали з непрозорим розподілом допомоги, її розкраданням чи привласненням виникали і на другий рік повномасштабного вторгнення. Водночас без належного звітування муніципалітетами про отриману допомогу, інформування про місця видачі, категорії осіб, які можуть на неї претендувати, зберегти належний рівень гуманітарної підтримки з боку партнерів буде складно.

Забезпечити прозорий облік та управління комунальним майном та землею, публікуючи:

- актуальні договори оренди земельних ділянок і переліки земельних ділянок комунальної форми власності, що пропонуються для передачі у власність чи користування;
- відомості про житлові приміщення у власності громади та дані квартирного обліку;
- переліки усіх об'єктів рухомого й нерухомого майна, а також переліки майна комунальної власності, які передаються в оренду чи можуть бути приватизовані.

Чому це важливо?

Інформування про житло комунальної форми власності допомогло би зрозуміти, які обсяги житла наявні в громаді і чи можуть вони задовольнити наявні запити, зокрема ВПО та військових. Натомість прозоре управління землею та майном дозволить містам оцінити ресурс, який вони можуть спрямувати на отримання додаткового доходу, що особливо важливо в умовах [перерозподілу частини ПДФО](#) з місцевого в спеціальний фонд державного бюджету.

Забезпечити належний доступ до публічної інформації шляхом:

- повного відновлення роботи місцевих порталів відкритих даних і геопорталів у тих містах, де вони досі закриті й де це дозволяє безпекова ситуація;
- мінімізації або уникнення обмеження доступу до наборів даних (якщо інакше не вимагається чинними нормативно-правовими актами);
- забезпечення за замовчуванням відкритості наборів даних та їхньої машиночитності.

Чому це важливо?

Належне функціонування екосистеми відкритих даних — невід'ємна складова прозорого муніципального управління та ефективного планування. Крім того, відкриті дані завдяки доступності використання та інтероперабельності роблять [МОЖЛИВИМ функціонування](#) важливих для відновлення реєстрів та геоінформаційних систем. Зрештою забезпечення машиночитного формату допоможе ухвалювати рішення на основі фактичних даних, що зі свого боку посилить доступність статистики на місцевому рівні. На останньому особливо наголошувала Єврокомісія [у своєму звіті](#) щодо прогресу України в євроінтеграційних реформах.

Додатки

Додаток 1. Алгоритм визначення категорії міста за кількістю виконаних критеріїв

Залежно від рівня реалізації індикаторів містам надають різні категорії прозорості. Для цього спочатку кольори індикаторів переводяться в кількісні показники:

Рівень виконання індикатора	Кольоровий відповідник	Числовий відповідник
Виконується повністю	світло синій	2
Виконується частково	жовтий	1
Не виконується	червоний	0
Неможливо визначити	сірий	–

Для визначення категорії міста 50 індикаторів переводять в максимальний числовий показник 100 балів, що становить 100% виконання. Якщо місто має індикатори, які неможливо оцінити, 100% становитиме числовий показник без «сірих» індикаторів. Наприклад, якщо за визначеними вище параметрами в місті не вдається оцінити 2 індикатори, вони отримують статус «сірих». Відповідно категорія міста обраховується за виконанням не 50 індикаторів, а 48. У такому разі числовий показник для 100% виконання становитиме 96 балів, а не 100. Такий спосіб обчислення покликаний забезпечити максимально об'єктивну оцінку в кожному конкретному випадку.

Рівні виконання індикаторів позначають три можливі варіанти – повну, часткову або відсутність реалізації. Якщо неможливо встановити рівень виконання індикатора. Передбачено окремий варіант – «неможливо визначити»:

1. Якщо на момент проведення дослідження в роботі офіційних порталів стався технічний збій, це могло унеможливити перевірку, чи виконаний індикатор. Перебої в електропостачанні та роботі провайдерів зв'язку, пов'язані з ураженням критичної інфраструктури України, могли вплинути і на роботу порталів розпорядників інформації.
2. Якщо міська рада розробила інструменти, які дозволяють мешканцям впливати на міську політику, залишати скарги чи пропозиції, однак громадськість не використовувала їх у період з березня по грудень. Наприклад, мешканці не створювали петицій, не зверталися із запитом, щоб розв'язати проблему у сфері житлово-комунального господарства тощо.
3. Якщо для формування об'єктивної оцінки не вистачає інформації про діяльність органу чи політику загалом. Наприклад, якщо відсутні анонси засідань громадської комісії з житлових питань, а також протоколи її засідань, то неможливо ідентифіку-

вати, чи збирався такий орган узагалі протягом досліджуваного періоду (січень – грудень 2023 року).

4. Методологія дослідження передбачає оцінювання лише чергових сесій. Позачергові сесії в період з січня по грудень 2023 року не оцінювалися, оскільки не були передбачені індикатором.

Детальний алгоритм визначення категорії міста пропонуємо розглянути на прикладі, поданому нижче.

На основі дослідження міста N за 50 індикаторами маємо такі результати:

23 →	виконано повністю
12 →	частково
10 →	не виконано
5 →	неможливо визначити

Загальна сума балів для міста N (сума виконання всіх індикаторів):

23 індикатори * 2 бали + 12 індикаторів * 1 бал + 10 індикаторів * 0 балів = 58 балів.

Кількість індикаторів, виконання яких можна оцінити для міста N (від усіх індикаторів, передбачених методологією, відняти індикатори, які неможливо визначити):

50 – 5 = 45 індикаторів.

Максимальна кількість балів, яку може отримати місто N за індикатори, виконання яких можна оцінити (від максимальної суми балів за всі індикатори відняти максимально можливу суму «сірих» індикаторів):

50 індикаторів * 2 бали – 5 індикаторів * 2 бали = 90 балів.

Рівень виконання індикаторів містом N, у % (загальна сума балів для міста поділити на максимально можливу кількість балів для міста та помножити на 100%):

58 балів / 90 балів * 100% = 64,4%. Виконання індикаторів на рівні 64,4 % свідчить, що місто потрапляє в категорію «частково прозоре» (50–74 %).

Категорія міста та рівень реалізації індикаторів також узагальнюються кольором, без виведення агрегованого числового показника.

Рівень реалізації	Пояснення
Виконується повністю	Рівень реалізації індикаторів міською радою становить 75% і більше
Виконується частково	Рівень реалізації індикаторів міською радою становить від 50% до 74%
Не виконується	Рівень реалізації індикаторів міською радою становить 49% і менше

Додаток 2. Комісії з розгляду питань щодо надання компенсації за пошкоджені / знищені об'єкти нерухомого майна в прифронтових містах

Місто	Комісії
Запоріжжя	Комісія з розгляду питань щодо надання компенсації за пошкоджені об'єкти нерухомого майна
Кривий Ріг	Районні у місті ради: Довгинцівська районна у місті рада: - комісія з розгляду питань щодо надання компенсації за пошкоджені об'єкти нерухомого майна Металургійна районна у місті рада: - комісія з розгляду питань щодо надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна Інгулецька районна у місті рада: - комісія з розгляду питань щодо надання компенсації за пошкоджені та знищені об'єкти нерухомого майна Центрально-Міська районна у місті рада: - не зафіксовано створення та діяльності комісій Саксаганська районна у місті рада: - комісія з розгляду питань щодо надання компенсації за пошкоджені об'єкти нерухомого майна Покровська районна у місті рада: - комісія з розгляду питань щодо надання компенсації за пошкоджені об'єкти нерухомого майна - комісія з розгляду питань щодо надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна Тернівської районна у місті рада: - комісія з розгляду питань щодо надання компенсації за пошкоджені об'єкти нерухомого майна - комісія з розгляду питань щодо надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна
Лозова	Комісія з розгляду питань щодо надання компенсації за пошкоджені об'єкти нерухомого майна Комісія з розгляду питань щодо надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна
Марганець	Комісія з розгляду питань щодо надання компенсації за пошкоджені об'єкти нерухомого майна Комісія з розгляду питань щодо надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна
Миколаїв	Комісія з розгляду питань щодо надання компенсації за пошкоджені об'єкти нерухомого майна
Нікополь	Комісія з розгляду питань щодо надання компенсації за пошкоджені об'єкти нерухомого майна Комісія з розгляду питань щодо надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна
Первомайськ	Не зафіксовано створення та діяльності комісій
Покров	Комісія з розгляду питань щодо надання компенсації за пошкоджені об'єкти нерухомого майна
Харків	Комісія з розгляду питань щодо надання компенсації за пошкоджені об'єкти нерухомого майна Комісія з розгляду питань щодо надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна
Южноукраїнськ	Комісія з розгляду питань щодо надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна

Transparent cities/Прозорі міста

вул. Січових Стрільців, 37-41, 5 поверх
м. Київ, Україна, 04053
тел.: +38 044 360 52 42
transparentcities.in.ua